

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Christi Kara

Omyndigas solidariska skadeståndsansvar

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell - Frantz

Termin för examen: VT 2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	6
1.1 Presentation av ämnet	6
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Avgränsning	7
1.5 Metod och material	7
1.6 Disposition	9
2 SOLIDARISKT ANSVAR	11
2.1 Inledning	11
2.2 Adekvat kausalitet	13
2.3 Vållande	14
2.4 En och samma skada	16
2.5 Konkurrerande skadeorsaker	17
3 BEGRÄNSNING AV SOLIDARISKT ANSVAR	19
3.1 Inledning	19
3.2 Omyndigas skadeståndsansvar	20
3.2.1 Inledning	20
3.2.2 Ålder och utveckling	20
3.2.3 Handlingens beskaffenhet	22
3.2.4 Ansvarsförsäkring	26
3.2.5 Ekonomiska förhållanden	28
3.2.6 Övriga omständigheter	29
3.3 Psykisk störning	30
3.4 Den allmänna jämningsregeln	32
4 ANSVARFÖRDELNINGEN	34
4.1 Allmänt	34

4.2	Omyndiga	37
5	REGRESS	38
6	FÖRSLAG TILL LAGÄNDRING	41
7	AVSLUTANDE DISKUSSION OCH ANALYS	43
7.1	Förutsättningar för solidariskt ansvar	43
7.2	Ändamål med lagarna som reglerar omyndigas solidariska skadeståndsansvar 45	
7.3	Ansvarsfördelningen för omyndiga	46
7.4	Jämkningsreglens effekt för skadelidande	47
7.5	Lagförslag	48
7.6	Slutsats	49
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	55
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	57

Summary

Joint and several liability is the general rule in Swedish law when multiple guilty parties are responsible for one together caused damage. Joint and several liability means that the injured party can claim that just one of tortfeasors is held responsible for the entire amount of the damages like as if the tortfeasor was alone responsible for the whole damage. The general conditions for liability have to meet the requirements for each of the tortfeasors. The tortfeasor who is then held responsible for the whole damage than has the right to recourse against the other parties responsible for the damage. Responsibilities in between tortfeasors is decided by a fairness opinion, it is presumed, however, that the damages should be divided after the number of parties responsible for the damage.

According to Chapter 6. 4 § SKL should the general rule of joint and several liability not be applied in cases where one of the tortfeasors is limited in their liability. The reconciling rule that concentrates on minors liabilities is Chapter 2. 4 § SKL. The circumstances taken into account in this paragraph is the tortfeasors age, development, the nature of the action, whether the tortfeasor is covered by a liability insurance, economic conditions and other circumstances. These circumstances are basically only applied in cases where the tortfeasor under the age 15. Tortfeasors between 15 and 18 can generally only invoke economic circumstances at the reconciliation of Chapter 2. 4 § SKL.

The purpose of this paper is to determine the applicable law for minors joint and several liability. The questions answered in the work are the conditions for joint and several liability in general, minors joint and several liability and the deviance of the responsibilities and how minors reconciliation rule affects the person suffering from the damage. The end of the essay also covers the legislative proposals on this area.

The method used in the work of this paper is right dogmatic method of interpretation. The analysis addresses the purpose of the laws discussed in the context of prevention and repair. In addition, a *de lege ferenda* reasoning has been made to the issue of the legislative proposals on this area.

The proposed legislative changes discussed in this paper all have in common that the general rule of joint and several liability shall be excluded for tortfeasors under the age of 18 years old. The responsibility should instead be a shared responsibility according to the general rule, regardless if the reconciliation takes place or not. Most proposals focus on criminal actions which according to the essay's conclusions would have an unfair result.

The conclusion of this paper is that shared responsibility should be the general rule for minors, regardless if the reconciliation takes place or not. It

should be irrelevant with how much awareness the tortfeasors committed the act. All the circumstances of the reconciliation rule for minors shall be considered up to age 18 and not only up to age 15.

Sammanfattning

Solidariskt ansvar är huvudregeln när flera skadevällare gör sig skyldiga till en och samma skada. Solidariskt skadeståndsansvar innebär att skadelidande kan kräva en av skadevällarna på hela skadeståndsbeloppet som om skadevällaren skulle varit ensam ansvarig. Det krävs att de allmänna förutsättningarna för skadeståndsskyldighet är uppfyllda för var och en av skadevällarna. Den som har blivit krävd på hela skadeståndet har sedan regressrätt mot de övriga ansvariga. Ansvarsfördelningen mellan skadevällarna sker genom en skälighetsbedömning, det presumeras dock att skadeståndet ska delas efter huvudtalet.

Enligt 6 kap. 4 § SkL ska huvudregeln om solidariskt skadeståndsansvar inte tillämpas i de fall någon begränsning i skadeståndsskyldigheten åvilar någon av skadevällarna. Den jämningsregel som riktar in sig på omyndigas skadeståndsansvar är 2 kap. 4 § SkL. De omständigheter som tas hänsyn till i denna paragraf är skadevällarens ålder samt utveckling, handlingens beskaffenhet, huruvida skadevällaren omfattas av en ansvarsförsäkring, ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter. Dessa omständigheter tillämpas i praktiken endast för skadevällare upp till 15 års ålder. Skadevällare mellan 15 och 18 år kan i regel endast åberopa ekonomiska omständigheter vid jämkning av 2 kap. 4 § SkL.

Syftet med uppsatsen är att fastställa gällande rätt för omyndigas solidariska skadeståndsansvar. De frågor som besvaras i arbetet är förutsättningarna för solidariskt ansvar i allmänhet, de omyndigas solidariska ansvar och dess ansvarsfördelning och hur omyndigas jämningsregel påverkar skadelidande. I slutet av uppsatsen behandlas även de lagförslag som finns på området.

Metoden som används vid arbetet med uppsatsen är en rättsdogmatisk tolkningsmetod och i analysen har ändamålet av lagarna diskuterats i ljuset av prevention och reparation. Dessutom har ett de lege ferenda resonemang förts gällande frågan om de lagförslag som finns på området.

De förslag till lagändringar som behandlas i denna uppsats har gemensamt att huvudregeln för det solidariska ansvaret ska undantas för omyndiga skadevällare och istället ska ett delat ansvar vara huvudregeln, oberoende om jämkning sker eller inte. De flesta förslag är inriktade på brottsliga handlingar, vilket enligt uppsatsens slutsatser skulle få ett orimligt resultat.

Slutsatsen i denna uppsats är att delat ansvar ska föreligga för omyndiga skadevällare som huvudregel, oavsett om jämkning sker eller ej. Det ska vara utan betydelse genom vilken skuldgrad skadevällarna begått handlingen. Alla omständigheter i jämningsregeln för omyndiga ska beaktas upp till 18 års ålder och inte bara upp till 15 års ålder.

Förord

Efter min studietid i Lund vill jag främst tacka Krischan för studentlivet, alla vänner jag fått för livet och framför allt för att jag genom Krischan har träffat min själsfrände Hansi. Utan Hansi och alla mina vänner som stöttat mig skulle jag aldrig tagit mig igenom den här utbildningen. Ett stort tack även till min handledare Eva Lindell – Frantz som gett viktiga synpunkter på uppsatsen.

Förkortningar

FAL	Försäkringsavtalslagen (2005:104)
GFAL	Gamla Försäkringsavtalslagen (1927:77)
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk tidskrift
LU	Lagutskottets betänkande
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avdelning I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv, avdelning II
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
RÖ	Regressöverenskommelse
SkbrL	Skuldebrevslagen (1936:81)
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Presentation av ämnet

Huvudregeln i den svenska skadeståndsrätten är att i situationer där flera personer ansvarar för en och samma skada ska dessa personer bli solidariskt skadeståndsansvariga, vilket innebär att skadelidande kan kräva ut hela skadeståndsbeloppet av en skadevållande som om denna var ensamt ansvarig. När barn och ungdomar är en eller flera av skadevållarna finns det särskilda regler som begränsar det solidariska skadeståndet. Idén till uppsatsen fick jag när jag tog del av en skrivelse från Kronofogdemyndigheten och Barnombudsmannen till Justitiedepartementet. Där föreslås en ändring av 6 kap. 4 § SkL för att tillgodose de omyndigas ekonomiska bästa. I dag är huvudregeln i 6 kap. 4 § SkL att omyndiga svarar solidariskt. Den föreslagna lydelsen skulle istället innebära att huvudregeln blir ett delat ansvar när den omyndige har blivit solidariskt ansvarig genom brott, om det delade ansvaret inte bedöms som oskäligt.¹ I uppsatsen kommer förslaget från skrivelsen och andra förslag till lagändring av 6 kap. 4 § SkL, att diskuteras. Uppsatsen kommer att handla om omyndigas solidariska skadeståndsansvar, jag kommer att utreda vad gällande rätt på området är och redovisa vilka regleringar det finns för omyndiga som blir solidariskt skadeståndsskyldiga.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att fastställa vad som är gällande rätt när den solidariskt skadeståndsskyldige är omyndig och vad syftet med dessa regler är. Syftet är även att ta ställning till de olika lagförslagen som påverkar omyndigas solidariska skadeståndsansvar och vad dessa skulle få för effekter för skadelidande och de ansvariga.

1.3 Frågeställningar

Uppsatsens huvudsakliga syfte är att behandla lagförslag i området som rör omyndigas solidariska skadeståndsansvar i förhållande till gällande rätt. Uppsatsen ska behandla följande centrala frågor:

- Vilka förutsättningar ska vara uppfyllda för att det enligt gällande rätt ska anses föreligga solidariskt ansvar mellan flera skadevållare?
- Vad är ändamålet med lagarna som reglerar solidariskt skadeståndsansvar för omyndiga?
- Hur ska ansvaret fördelas mellan solidariskt ansvariga när någon av dem är omyndig?

---

¹ 14 mars 2011, Förslag till ändring i 6 kap. 4 § Skadeståndslagen (1972:207)

- Hur påverkar jämningsreglerna i 2 kap. 4 § SkL skadelidandes skadeståndsansättning?
- Vilka olika förslag till lagändringar finns det till 6 kap. 4 § SkL som påverkar omyndiga skadevällare och vad skulle lagförslagen få för effekt för omyndiga?

1.4 Avgränsning

I uppsatsen behandlas endast situationer där barn och ungdomar typiskt sett blir skadeståndsskyldiga. Typsituationer där omyndiga mestadels blir skadeståndsskyldiga är när de orsakar sakskada, personskada och kränkning. Det innebär att rena förmögenhetsskador inte kommer beröras i denna uppsats och att endast utomobligatorisk skadeståndsskyldighet kommer att undersökas. Den vanligaste ansvarsgrunden som aktualiseras när barn eller ungdomar orsakar skada är vållandeansvar. I detta arbete kommer därför frågor om strikt ansvar att utelämnas och jag kommer således endast att behandla frågor där de som är solidariskt skadeståndsskyldiga är det på grund av eget vållande.

I detta arbete kommer inte rättsområden som ligger utanför det försäkrings- och skadeståndsrättsliga området att tas med. Straffrättsliga aspekter, processuella frågor, arbetsrätt eller skuldsanering kommer därför inte att beröras i denna uppsats. Inte heller skador i följd av trafik kommer att behandlas eftersom arbetet då kommer bli allt för stort.

Det strikta föräldraansvaret och föräldrars regressrätt mot de egna barnen kommer inte att behandlas i denna uppsats eftersom området ensamt är tillräckligt stort för ett examensarbete. Inte heller medverkan och passiv identifikation kommer att tas upp i denna uppsats.

1.5 Metod och material

Materialet i denna uppsats kommer att analyseras och tolkas enligt rättsdogmatisk tolkningsmetod där lagtext, förarbeten, rättspraxis och doktrin med inbördes hierarki kommer att studeras.²

I analysen kommer lagarnas ändamål diskuteras främst utifrån prevention- och reparationsperspektiv. Prevention innebär att tanken med skadestånd är att skador i förväg ska förhindras genom skadestånd så att skadevällaren i framtiden blir mer aktsam.³ Reparation innebär att ändamålet med skadestånd är att det ska fylla en ersättande funktion, d.v.s. att den skadelidande ska få ersättning för den skada denne lidit.⁴

² Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 38.

³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 42 f.

⁴ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 39 f.

Lagtext är den primära rättskällan och kommer att väga tyngst. Barns och ungdomars skadeståndsskyldighet och deras solidariska ansvar regleras främst i SkL och denna lag kommer därför att studeras som utgångspunkt.

Förarbetena är den andra rättskällan i hierarkin där syftet och tanken bakom lagen kan utläsas. Ofta innehåller anvisningar om hur lagarna ska tillämpas och tolkas.⁵ I detta arbete kommer främst förarbetena till SkL och FAL att behandlas. 6 kap. 2 § SkL, den allmänna jämningsregeln, kan användas i kombination med 2 kap. 4 § SkL, om jämkning av omyndigas skadeståndsansvar. Med hänvisning till detta kommer förarbeten, men även praxis och doktrin som behandlar den allmänna jämningsregeln, att tillämpas vid tolkningen av omyndigas solidariska skadeståndsansvar. Även SOU 1975:103 som inte ledde fram till något lagförslag har tagits med i detta arbete. Anledningen är att lagförslaget delvis utgör en sammanfattning av skadeståndsrättsliga principer vad det gäller regress.⁶

Den tredje rättskällan i hierarkin är praxis. Eftersom lagtext är generellt utformad och inte passar till alla särartade situationer så måste domstol tolka det generella lagrummet och tillämpa det på individuella fall.⁷ Dessa fall blir en förlängning av lagarna och blir prejudicerande. Främst kommer det att refereras till HD:s prejudikat. Underrätternas domslut har behandlats i avsaknad av prejudikat från HD. Även om underrätterna har en låg status som rättskälla så används deras avgöranden av praktiker för att ge stöd åt en uppfattning av hur lagen ska tolkas. Har en domstol kommit fram till ett domslut i en rättsfråga, även om det är lägsta instans, lutar det åt att samma domslut kommer att utdömas igen. I vissa fall är prejudikaten från första hälften av 1900-talet och tillkom långt innan SkL. Enligt Hellner har nästan ingen ny praxis tillkommit gällande culpabedömningen för omyndiga efter SkL:s tillkomst. Hellner anser därför att man kan ha äldre praxis som utgångspunkt snarare än att den ska vara vägledande i fråga om detaljer. Hellner är emellertid av åsikten att det inte finns någon anledning att särskilja rättspraxis från tiden före SkL tillkomst eftersom det i motiven till SkL framgår att det inte finns någon vilja att ändra på de principer som låg till grund för äldre rätt.⁸

Slutligen tillmäts även doktrin status som en rättskälla. Som regel tar domstolarna inte så stor hänsyn till doktrin som en rättskälla och kan utan några större förhinder komma fram till en annan slutsats om en lags tillämplighet än en rättsvetenskapsmans slutsatser. Dock finns det undantag där vissa rättsliga verk är av så stor auktoritet att de följts av domstolar, trots att de står i strid med andra rättskällor.⁹ De författare som har störst auktoritet inom området för uppsatsen är Bengtsson, Dufwa, Hellner och Strömbäck. Dufwa har skrivit det mest heltäckande arbetet inom området med sin trilogi "Flera skadeståndsskyldiga". Bengtsson har tillsammans med

---

⁵ Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 86.

⁶ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1595.

⁷ Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 75.

⁸ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 245.

⁹ Lehrberg, Praktisk juridisk metod, s. 113.

Strömbäck skrivit ”Skadeståndslagen, en kommentar” som behandlar det centrala lagrummet för omyndigas skadeståndsansvar, 2 kap. 4 § SkL och den allmänna jämkningsregeln 6 kap. 2 § SkL. Bengtsson har även skrivit en bok, ”om jämkning av skadestånd”, där jämkningsmöjligheterna för barn och ungdomar beskrivs, samt ”Försäkringsavtalsrätt” där lagrummet 4 kap. 9 § FAL kommenteras som har en central betydelse för de försäkringsrättsliga aspekterna inom uppsatsens område. Ovanstående författares åsikter väger tungt inom skadeståndsrättens område och därför behandlas deras åsikter i detta arbete. Även om en del böcker på området skrevs innan SkL tillkom, anses denna litteratur relevant eftersom det är samma principer och tolkningsätt av rättsområdet nu som då. Därför behandlas äldre litteratur som t.ex. Bengtssons bok ”Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv” från 1962 i arbetet.

I uppsatsen kommer även ansvarsförsäkringens försäkringsvillkor och RÖ¹⁰ att tas upp. Avtal mellan parter är den rättskälla som står högst i hierarkin i de situationer den aktuella lagen avtalas bort med undantag av indispositiva lagar.

Förutom rättskällorna har andra källor använts för att få fram statistik gällande andelen av befolkningen, särskilt barn, som omfattas av en ansvarsförsäkring. Syftet med att ha med statistiken är att undersöka hur ofta omyndiga skyddas av en ansvarsförsäkring i praktiken. Statistiken är hämtad från försäkringsbolagens branschorganisation och torde vara pålitlig eftersom det är försäkringsbolagens egen statistik som sammanställts. Denna statistik skulle varken vara till fördel eller nackdel för försäkringsbolagen och torde därmed vara tillförlitlig.

Nivån på uppsatsen som eftersträvas är en standard som förstås av en student som har genomgått grundkurserna i juridik, utan att ha fördjupat sig inom skadestånd - och försäkringsrätt.

Innehållet i uppsatsen eftersträvas att vara så neutralt som möjligt utan att lägga någon värdering i vems intresse av skadevållarna eller skadelidande som väger tyngst förrän frågeställningen ska besvaras i analysen.

1.6 Disposition

Inledningen av denna uppsats beskriver innebörden av ansvar i allmänhet i kapitel 2, detta eftersom rekvisiten för solidariskt ansvar är att varje enskild skadevållare ska uppfylla kraven för skadeståndsskyldighet. Av denna anledning kommer innebörden av de allmänna förutsättningarna för skadestånd med adekvat kausalitet, i avsnitt 2.2 och vållande, i avsnitt 2.3, att beskrivas. Vidare måste skadevållarna orsakat en och samma skada för att solidariskt ansvar ska föreligga, varav begreppet en och samma skada

---

¹⁰ Regressöverenskommelsen är ett avtal som de flesta försäkringsbolag i Sverige är anslutna till som reglerar förutsättningarna för att en regress mellan parterna ska vara tillåten.

kommer att beskrivas i kapitel 2.4. I avsnitt 2.5 kommer konkurrerande skadeorsaker att behandlas vilket innebär att en och samma skada har uppstått genom flera olika skadehändelser som ensamt hade gett upphov till en skada. Frågan om konkurrerande skadeorsaker är ett problem vid fastställande av huruvida solidariskt skadestånd ska föreligga eller ej.

Efter en beskrivning av huvudreglerna vid skadestånd och solidariskt skadeståndsansvar kommer regler om undantagen och begränsningar av solidariskt skadeståndsansvar att behandlas i kapitel 3. Dessa undantagsregler är aktuella för omyndigas skadeståndsskyldighet. Begränsningarna av solidariskt skadestånd som åsyftas i 6 kap. 4 § SkL kommer att beskrivas. Den mest centrala begränsningen för omyndigas solidariska skadeståndsansvar är 2 kap. 4 § SkL som kommer att behandlas i kapitel 3.2 där alla omständigheter för jämningsregeln tas upp. Ett avsnitt om psykisk störning kommer att behandlas i kapitel 3.3 eftersom det inte är uteslutet att en omyndig kan lida av en psykisk störning. I kapitel 3.4 kommer det tas upp vilken effekt den allmänna jämningsregeln har för omyndigas solidariska skadeståndsansvar.

I kapitel 4 beskrivs ansvarsfördelningen mellan solidariskt skadeståndsskyldiga allmänt och sedan kommer en beskrivning av de särskilda omständigheter som finns vid ansvarsfördelningen när någon eller några av skadevållarna är omyndiga.

Efter att ansvarsfördelningen beskrivits kommer regress i kapitel 5 att behandlas. Det kommer att tas upp vilka möjligheter det finns till regress skadevållarna emellan, i vilka situationer försäkringsbolag, både på skadelidandes - och skadevållarnas sida, får ställa regresskrav mot de ansvariga.

I kapitel 6 kommer de olika förslagen till lagändringar från doktrin, ovan nämnda skrivelse och utredningen att presenteras och behandlas.

I det sista kapitlet kommer resultatet av uppsatsen att diskuteras och analyseras samt att egna överväganden och slutsatser kommer att presenteras.

2 Solidariskt ansvar

2.1 Inledning

Förutsättningen för att bli solidariskt skadeståndsskyldig är först och främst att förutsättningarna för vanligt skadeståndsansvar är uppfyllda för var och en av de skadeståndsskyldiga.

Skadevällaren måste ha orsakat en skada mot någon annan än sig själv för att bli ansvarig.¹¹ Det finns olika typer av skador som skadevällaren kan vara ersättningsskyldig för enligt SkL. Personskada i skadeståndsrättslig mening innebär fysiska och psykiska skador på människokroppen. Sakskada innebär ”fysiska skador på fast egendom och lösa föremål”. Dit hör även stöld och förlust av egendom.¹² Ren förmögenhetsskada innebär enligt 1 kap. 2 § SkL en ekonomisk skada utan något samband med person- eller sakskada. I 2 kap. 3 § SkL beskrivs kränkning som en skada genom ”angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära”.

Skadeståndsansvarig blir en skadevällare antingen genom handling eller genom passivitet. Skadeståndsrättsligt innebär en handling ett aktivt ingripande i ett händelseförlopp där möjligheterna till skada måste beaktas. Ansvar enligt Skadeståndslagen förutsätter ett aktivt handlande. Det är endast genom ett kontraktsförhållande och några andra undantag passivitet kan medföra skadeståndsansvar. Förutsättningen för att kunna bli ansvarig genom passivitet är när skadevällaren begår en handling och sedan underlåter att förhindra att det uppstår en skada genom handlingen. Om däremot någon begår en skadehandling så kan inte någon annan person bli ansvarig för att denna inte ingriper för att förhindra skadan.¹³

Det finns både objektiva och subjektiva förutsättningar för ansvar. Vållande är de subjektiva rekvisiten för uppsåt eller oaktsamhet, vilka kommer att behandlas i avsnitt 2.5. Culpa, vårdslöshet och oaktsamhet är synonymer till vållande. Oaktsamhet används vanligen i nyare texter.¹⁴ Hänsyn tas till vad skadevällaren borde ha insett och vilken aktsamhet en normal person skulle företa i samma situation för att undvika skada.¹⁵ Objektiva förutsättningar innebär motsatsen till en subjektiv bedömning och besvarar frågan: ”när är man skyldig att söka undvika skada, vid risk att eljest bli skadeståndsskyldig?”.¹⁶

---

¹¹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 108.

¹² Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 105.

¹³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 111.

¹⁴ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 127.

¹⁵ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 128 f.

¹⁶ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 107.

En ytterligare förutsättning för ansvar är adekvat kausalitet mellan den skadevållande handlingen och skadan. Innebörden av adekvat kausalitet behandlas i avsnitt 2.3.

Det finns olika ansvarsgrunder för skadeståndsansvar. Det innebär att det ska föreligga ansvar genom vållande eller ansvar utan vållande enligt speciallag, avtal eller praxis, så kallat strikt ansvar. De solidariskt skadeståndsskyldiga kan vara ansvariga på olika grunder, d.v.s. att den ena personen är ansvarig för en skada genom avtal, den andra genom vållande och en tredje kan vara ansvarig genom strikt ansvar eller ha ålagts strikt ansvar genom lag eller praxis. Som påtalats inledningsvis kommer denna uppsats endast att behandla skadeståndsskyldighet genom eget vållande för alla solidariskt ansvariga.

Solidariskt skadestånd innebär att flera skadevållare blir ansvariga för en och samma skada. Vad som menas med en och samma skada kommer behandlas mer ingående i nästa avsnitt.

Solidariskt skadeståndsansvar är huvudregeln i svensk rätt vilket framgår av 6 kap. 4 § SkL:

”Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i den skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem.”

Av 1 kap. 1 § SkL framgår att regeln om solidariskt ansvar, 6 kap. 4 § SkL även gäller i övrigt när SkL inte är tillämplig om inget annat står i speciallag eller avtal.

Det solidariska skadeståndsansvaret kan uppkomma mellan olika typer av ansvarssubjekt. Det innebär att solidariskt ansvar kan uppkomma mellan en juridisk person och en fysisk person, mellan myndig och en omyndig. Även stat, myndigheter och kommuner kan vara ett av flera ansvarssubjekt. De som blir ansvariga kan ha skilda ekonomiska förutsättningar. Den skadelidande väljer typiskt att kräva ersättning från den skadevållare som är mest fördelaktig att kräva skadeståndet ifrån, d.v.s. den skadevållare som har bäst ekonomiska förutsättningar. Om det finns en ansvarsförsäkring som täcker skadan är det mest fördelaktigt att utkräva skadeståndet från försäkringen, antingen den egna eller någon av skadevållarnas. Om ingen försäkring täcker skadan är det lättare att få ut skadestånd av en vuxen med inkomst jämfört med ett barn utan inkomst eller tillgångar. Skadelidande väljer även att kräva ut skadeståndet utefter den ansvariga som är lättast att komma i kontakt med. Det kan finnas skadevållare som flyr landet eller företag som har sitt säte utomlands och då är det lättare att rikta sitt krav mot någon som har känd adress och vederligen befinner sig i landet.

Det är utan betydelse i vilken grad var och en av skadevållarna har varit delaktig i att orsaka skadan, den skadelidande kan kräva hela beloppet av den ena skadevållaren som om denne skulle ha varit ensam

skadeståndsskyldig. De ansvariga får sedan dela upp skadeståndet sinsemellan. Den ansvariga som blir krävd på skadeståndet har regressrätt mot de andra solidariskt skadeståndsskyldiga.¹⁷ Avsnittet om regressrätt och ansvarsfördelning behandlas i kapitel 4 respektive kapitel 5.

Begränsningen av solidariskt ansvar som nämns i 6 kap. 4 § SkL, syftar bland annat till omyndiga skadevållare. Omyndigas skadeståndsansvar och andra begränsningar av solidariskt ansvar kommer att beskrivas närmare i kapitel 3.

2.2 Adevkvat kausalitet

Adevkvat kausalitet betyder ”företsägbart eller rättsligt relevant orsakssamband”. Kausalitet innebär att den påstådda skadevållande händelsen har orsakat skadan.¹⁸ Händelseförloppet måste vara adekvat, d.v.s. vara ”någorlunda normalt och påräkneligt”.¹⁹ Ett annat uttryck gällande adekvans är att en skadehändelse ska *ligga i farans riktning* för skadeståndsansvar.²⁰

För att kunna kräva skadestånd, från en eller flera personer, är ett av de mest grundläggande rekvisiten för skadeståndsskyldighet att det måste föreligga adekvat kausalitet för varje skadehändelse. Adevkvat kausalitet som förutsättning för skadeståndsansvar framkommer inte i SkL eller annan lagstiftning, utan är en allmän skadeståndsrättslig princip.²¹

Gränsdragningen för bedömningen av huruvida det föreligger adekvat kausalitet eller inte, är oklart både i praxis och i doktrin.²² Bengtsson och Strömberg ger uttryck för att prejudikat från HD går mot utvecklingen att när orsakssambandet väl är styrkt så är kravet på adekvans inte särskilt högt, d.v.s. att skadehändelsen inte har behövt vara särskilt företsägbar eller typisk.²³ Vidare beskriver författarna att ”handlingarna typiskt sett måste ha ökat risken för att skadan skulle inträffa”.²⁴ Om någon annan kommer förbi och förvärrar en handling som skadevållaren påbörjat, så att handlingen resulterar i en skada, ska det mycket till för att ingripandet av tredje man inte ska anses ha varit adekvat. För att adekvansen ska brista så måste handlingen av tredje man som förvärrar situationen, vara extraordinär.²⁵

Rättsfallet NJA 1931 s. 7 illustrerar att när väl kausaliteten är styrkt, så är kravet för adekvans inte särskilt högt ställt. En anläggning vid en hamn

---

¹⁷ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 418.

¹⁸ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 195.

¹⁹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 198-199.

²⁰ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 204.

²¹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 195.

²² Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 41.

²³ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 43.

²⁴ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 43.

²⁵ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 207.

förvarade bensin i en cistern och bensinen släpptes ut i hamnen. En person gick förbi vid hamnen och såg att det låg ett tjockt lager med bensin på vattnet och av nyfikenhet samt dumdristighet tände personen en tändsticka och slängde den på bensinen. Konsekvensen blev att bensinen fattade eld och ett fartyg skadades. Bolaget som hade släppt ut bensinen i hamnen och personen som tänt eld på bensinen blev solidariskt skadeståndsansvariga. I fallet var det visat att bolaget som hade släppt ut bensinen hade handlat culpöst eftersom de genom bristande omsorg och noggrannhet låtit bensin släppas ut i hamnen. Domstolen ansåg att kravet på kausalitet var uppfyllt. Hade inte bensinen läckt ut i hamnen så hade det inte börjat brinna och skada hade inte uppkommit på rederiets fartyg. Domstolen ansåg att det var förutsägbart och låg i farans riktning att bensinen som de hade släppt ut kunde börja brinna och orsaka skador.

Bedömningen huruvida det har förelegat adekvans för skadehändelsen görs med utgångspunkt för vad som i efterhand borde anses ha varit förutsägbart ur en fackmans perspektiv, inte vad den ansvariga vid tiden för skadehändelsen borde ha förstått var förutsägbart.²⁶

2.3 Vållande

En förutsättning för skadeståndsansvar eller solidariskt ansvar, är att personerna, var och en för sig, bedöms ha vållat skadan. Däremot, vid strikt ansvar blir den skadeståndsskyldiga ansvarig även utan vållande. Likaså kan skadevållaren bli ansvarig utan vållande enligt en överenskommelse genom avtal, eller att strikt ansvar vid vissa skador har ålagts ansvar enligt praxis. Culparegeln är den mest grundläggande regeln i svensk skadeståndsrätt och framgår av 2 kap. 1 § SkL²⁷:

”Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skall ersätta skadan.”

I förarbetena behandlas inte tillämpningen av lagrummet eller utvecklas några riktlinjer för vållandebedömningen i förarbetena, utan ansvaret läggs över på domstolarna att bedöma vållande efter allmänna skadeståndsrättsliga principer.²⁸ Det ofta svårt att få någon vägledning i fråga om bedömningen huruvida culpa förelegat eller inte genom prejudikat. Anledningen är att vållandebedömningen avser särskilda fall där individuella omständigheter oftast skiljer sig från fall till fall. Den allmänna aktsamhetsbedömningen är dock prejudicerande och lika fall ska bedömas lika. Den gång en annan utgång av ett mål sker så motiveras vilka omständigheter som inte stämmer överens med prejudikatet.²⁹

---

²⁶ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 205.

²⁷ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 49.

²⁸ Prop. 1972:5 s. 454.

²⁹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 132.

Vid en vållandebedömning bedöms risken för personskador strängare än risken för saksador.³⁰

När det ska avgöras huruvida det föreligger vållande börjar domstolen att undersöka huruvida den eventuellt skadeståndsskyldige skulle ha agerat annorlunda eller om handlandet har skett efter normen. Denna norm kallas traditionellt sett "bonus pater familias", där man jämför den eventuellt skadeståndsskyldiges handlingar med vad som kan förväntas av en god familjefader.³¹ Denna norm börjar överges och i dagsläget är normen en normalt aktsam persons handlande. Jämförelsestandarderna ska inte vara "oklanderliga övermänniskor". Om man gör en efterhandsbedömning av skadan och kommer fram till att "det kunde ha hänt vem som helst" så ska personen som begått handlingen vara utan ansvar.³²

Det finns en bedömning som grundar sig på vad Dahlman kallar "det ekonomiska kriteriet", som innebär att skadevållarens kostnader för att vidta försiktighetsåtgärder ska täcka kostnader för en eventuell skadelidandes kostnader för olägenheter. Alla olägenheter ska bedömas ekonomiskt både på skadevållarens sida och på den skadelidandes sida. Till skadevållarens kostnader ska t.ex. direkta kostnader som att sätta upp ett stängsel, samt indirekta kostnader vägs in, som förlorad tid för att ta reda på vilka försiktighetsåtgärder som behövs eller göra säkerhetskontroller. Man försöker även sätta ett pris på alla ideella olägenheter som skadelidande råkar ut för t.ex. smärta.³³

I situationer där de andra bedömningsgrunderna inte är tillfredsställande, använder sig domstolen av en fri culpabedömning. Det är fyra omständigheter som spelar in i en sådan bedömning och dessa är risken för skada, den sannolika skadans storlek, möjligheterna att förhindra skada, samt den eventuellt ansvarigas möjligheter att inse risken för skada. Dessa omständigheter vägs mot varandra och utefter det avgörs ifall den eventuellt skadevållande personen skulle ha handlat annorlunda.³⁴ Ett rättsfall där domstolen använder sig av en fri culpabedömning är NJA 1985 s. 269. En glasdörr på ett köpcentrum hade slagits upp av ett vinddrag och träffat en man så att han ramlade och skadade sig. Frågan var om fastighetsägaren varit culpös och därmed ansvarig för skadan. Angående risken för skadan resonerade HD att det passerade ett stort antal människor förbi dörrarna varje dag och att det därmed fanns en betydlig risk för mer allvarliga skador som i detta fall. Den sannolika skadans storlek var därmed betydande. Gällande möjligheterna för fastighetsägaren att förhindra skadan anförde HD att det inte hade satts upp några varningsskyltar eller liknande på de två år sedan köpcentret öppnade tills att skadan skedde. De hade inte heller byggt om dörrsystemet förrän efter olyckan, dock av en annan anledning. Därmed ansåg HD att fastighetsägaren inte hade gjort vad denne kunnat för

³⁰ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 52.

³¹ Hellner, Radetzki, Skadeståndstätt, s. 129.

³² Dahlman, Konkurrerande culpakriterier, s. 33 ff.

³³ Dahlman, Konkurrerande culpakriterier, s. 43 f.

³⁴ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 134.

att förhindra skadan. Fastighetsbolagets möjligheter att inse skadan var stora enligt HD eftersom de var medvetna om att dörrarna lätt kunde slås upp och de rutiner som fanns för att hålla dörrarna stängda inte var tillräckliga. Alla förutsättningar för ansvar enligt den fria culpabedömningen var uppfyllda och därmed ansåg HD att fastighetsbolaget var skadeståndsskyldiga genom vållande.

Vid skador i samband med en sport eller tävling tillmäts sportens regler stor betydelse i bedömningen. Om någon har orsakat en skada och brutit mot sportens regler så talar detta för att personen har varit vårdslös.³⁵ Detta illustreras i NJA 1993 s. 149 där en golfspelare sköt en golfboll utanför banan och skadade en parkerad bil precis utanför gränsen till golfbanan. HD anförde i sina domskäl att bedömningen ska vara mildare när den som råkar ut för skadan är deltagare i spelet alternativt en åskådare. Det talar för att denne har accepterat risker som spelet för med sig. Däremot blir bedömningen strängare när en tredje man som inte deltagit i spelet lider en skada. Omständigheten att personen som orsakat skadan följt reglerna i sporten är utan betydelse. Undantaget är ifall reglerna som följts är till för att skydda personer som inte deltar i spelet, då kan det anses vara en förmildrande omständighet. HD uttryckte att en utövare av en farlig sport som kan ge allvarliga skador skulle ta hänsyn till detta och anpassa sig för att undvika skador. HD ansåg att slaget hade kunnat siktas in mot banan istället för längs med kanten, med risk för att golfspelaren fick slå ett extra slag. Därigenom hade golfspelaren kunnat undvika skadan. Därmed ansåg HD att golfspelaren hade varit vållande och blev ansvarig för skadan.

Parallellt med de olika metoderna för att avgöra om culpa föreligger tas hänsyn till särskilda omständigheter³⁶, sedvana³⁷ och individuella omständigheter³⁸. Dessa kommer inte att behandlas närmre i denna uppsats för att inte hamna utanför arbetets syfte.

2.4 En och samma skada

En förutsättning för solidariskt ansvar enligt 6 kap. 4 § SkL är att flera fysiska personer, eller juridiska personer, orsakar *en och samma skada*. Det krävs inte att de som orsakat samma skada vetat om de andras handlingar.³⁹ Begreppet ”en och samma skada” förklaras inte i någon lagtext eller i förarbetena till 6 kap. 4 § SkL. I litteratur förklaras begreppet *é contrario*: ”kan en skada uppdelas så att var och en befinnes svara bara för sin del, blir inte bestämmelsen tillämplig”.⁴⁰

Det finns inget krav på att de skadebringande handlingarna tidsmässigt ska ske inom ett och samma tillfälle för att anses vara *en och samma skada*. I

---

³⁵ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 131.

³⁶ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 137.

³⁷ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 133.

³⁸ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 140 f.

³⁹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 418.

⁴⁰ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 418.

NJA 1961 s. 425 misshandlades skadelidande och blev slagen i huvudet. Fem år senare blev han påkörd och skadad ännu en gång i huvudet. Det gick inte att särskilja de olika skadevällande handlingarnas effekt var och en för sig. Försäkringsbolaget blev skyldigt till att utge ersättning solidariskt tillsammans med de som var ansvariga för misshandeln. Dufwa resonerar kring möjligheten att domstolen, även om det inte nämns i domskälen, lade en viss vikt vid att den som skulle bli solidariskt ansvarig tillsammans med de som hade stått för misshandeln var en försäkringsgivare.⁴¹

2.5 Konkurrerande skadeorsaker

Begreppet konkurrerande skadeorsaker innebär att en och samma skada orsakats av flera händelser där var och en ensamt ger upphov till en skada.

Samverkan eller konkurrens mellan skadeorsaker kan ske på olika sätt:

Det kan innebära att två skador helt oberoende av varandra ger upphov till en och samma skada. Dufwa har som exempel två personer som samtidigt skjuter ett dödligt skott mot en annan person. Då ska båda skadevällarna erlægga fullt skadestånd till de anhöriga.⁴² Båda händelserna måste var och en för sig uppfylla kraven för ansvar. Uppfylles dessa kriterier blir solidariskt skadestånd tillämpligt.⁴³ NJA 1950 s. 650 behandlar frågan om två oberoende skador som pågår under samma tid. I rättsfallet skadades en man i en bilolycka vilket ledde till att han blev arbetsförmögen. Under tiden han var arbetsförmögen fick han magsår och ledbesvär vilket inte hade något samband med bilolyckan. Magsåret och ledbesvären hade ensamt kunnat vara tillräckligt för en sjukskrivning. Frågan gällde huruvida arbetsgivaren som hade betalt ut full lön efter bilolyckan även skulle fortsätta betala ut ersättning för tiden för sjukdomen. Arbetsgivaren yrkade att föreningen som skulle utge sjukersättning till skadelidande, skulle betala ut full ersättning för sjukdomstiden till arbetsgivaren. Majoriteten i HD kom fram till att hänsyn skulle tas till den senare uppkomna sjukdomen som inträffade under tiden den skadelidande var arbetsförmögen på grund av bilolyckan. Dock jämkades ersättningen till arbetsgivaren från 2600 till 370 kr eftersom båda skadehändelserna som varade samtidigt var och en för sig hade gjort skadelidande arbetsförmögen och ansågs vara en och samma skada.

Ett annat exempel på konkurrerande skadeorsaker är när en skada inte går att dela upp mellan flera skadevällare eftersom det inte går att urskilja de olika skadevällarnas andel i slutliga skadan.⁴⁴ Som ett exempel kan tas när en person förgiftar offret och denna kommer att dö av giftet. Innan offret dör skjuts denne ihjäl av en annan skadevällare. Dufwa kallar den omedelbara orsaken för ingreppsorsaken, vilken leder till skadan omedelbart och

---

⁴¹ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1163 f.

⁴² Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 969 f.

⁴³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 216.

⁴⁴ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 217.

reservorsaken som i exemplet skulle ha varit förgiftningen. Om offret har hunnit avlida av giftet ses skadan som färdig och då blir personen som skjutit utan ansvar.⁴⁵ De olika skadeorsakerna behöver inte ske vid samma tillfälle för att ses som en och samma skada, utan kan ske vid olika tidpunkter och det ändå inte går att urskilja de olika skadevållarnas del i skadan. I NJA 1992 s. 740 II hade en kvinna blivit misshandlad av sin före detta sambo och fått en tand utslagen samt fått två frakturer på underkäken. Det var bevisat att den skadelidande hade psykiska besvär efter misshandeln men det var oklart huruvida de hade ett samband med misshandeln eftersom hon även innan misshandeln led av psykiska besvär. Det var i målet oklart hur den skadelidandes tidigare psykiska besvär och de nya hon fått efter misshandeln hade samverkat. Det kunde inte heller utredas huruvida hennes redan befintliga psykiska besvär utlösts eller förvärrats av misshandeln. Eftersom det inte gick att särskilja konsekvenserna från misshandeln och de tidigare psykiska besvärerna, kom domstolen fram till att det handlade om en och samma skada. Skadevållaren blev således skadeståndsskyldig för hela den psykiska skadan som den skadelidande led av.

Kan det bevisas vilken del av skadan man har gjort sig skyldig till, även om händelserna har samverkat, så är skadan uppdelbar och därmed inte en och samma skada och det föreligger inga konkurrerande skadeorsaker.⁴⁶ I NJA 1988 s. 226 fick skadelidande sin egendom tillbaka i skadat skick efter en inbrottsstöld och häleri. Vem eller vilka som hade begått stölden hade inte kunnat bevisas. Det var oklart om skadan hade uppkommit innan, under eller efter att egendomen hade varit i hällarnas besittning. Hällarna kunde inte hållas ansvariga för skador på godset som hade uppkommit under tiden personen (eller personerna) som var ansvariga för inbrottet hade stöldgodset i sin besittning. Hällarna kunde endast ansvara för de skador som uppkom under deras besittning och för tiden därefter. Det fanns inte någon bevisning under vilken tid egendomen skadades eller någon omständighet som talade emot att det hade skett under tiden egendomen var i hällarnas besittning. HD ansåg att det var oskäligt att bolaget, vars egendom hade blivit stulen, skulle bära konsekvenserna av att det inte gick att utreda när egendomen blev skadad. Därmed fick hällarna bära det ekonomiska ansvaret skadan förde med sig.

En omständighet som diskuteras i samband med konkurrerande skadeorsaker, är i vilken mån en skadehändelse kan betraktas som avslutad. Endast när en skadehändelse inte är färdig innan den andra händelsen påbörjas, kan de båda skadevållarna bli solidariskt skadeståndsskyldiga.⁴⁷ Dufwa nämner som exempel en person som har hunnit avlida av blödarsjuka innan en annan persons skadehandling inträffar.⁴⁸

---

⁴⁵ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 969 ff.

⁴⁶ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 218.

⁴⁷ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 975.

⁴⁸ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 975.

3 Begränsning av solidariskt ansvar

3.1 Inledning

Huvudregeln är som tidigare nämnts att solidariskt ansvar råder mellan flera skadeståndsskyldiga som orsakar en och samma skada, men det finns lagrum som ger utrymme för undantag från huvudregeln i 2 kap. SkL. I 6 kap. 4 § SkL undantas huvudregeln om solidariskt ansvar om det finns någon begränsning i skadeståndsskyldigheten för någon av skadevållarna.

I 2 kap. 4 § SkL finner man en av de begränsningar som 6 kap. 4 § SkL syftar till. Enligt 2 kap. 4 § SkL ska hänsyn tas till omyndiga som vållar skada. Vilka effekter detta får kommer att beskrivas i nästa avsnitt.

Jämkning enligt SkL:s regler innebär i praktiken en begränsning av det solidariska skadeståndsansvaret. Det finns tre sätt jämkning kan ske. Det första sättet är att det blir ett delat ansvar mellan de skadeståndsskyldiga, så att ett solidariskt skadestånd på t.ex. 1000 kr jämkas till 500 kr till var och en av de två skadeståndsskyldiga.⁴⁹ Därmed undantas det solidariska ansvaret helt och delat ansvar föreligger istället. Det andra sättet är att endast den ena skadeståndsskyldiges del av skadeståndet jämkas. Följden blir att den ena skadevållaren får sitt skadestånd jämkat till t.ex. 500 kr av hela skadeståndet på 1000 kr och den andra skadeståndsskyldige blir fortfarande solidariskt skyldig att utge skadestånd på 1000 kr. För den som fått skadeståndet jämkat anses det som att ansvaret är delat gentemot den skadeståndsskyldige som inte har fått någon jämkning. Det tredje sättet ett skadestånd kan jämkas på är när de ansvarigas skadestånd jämkas till olika delar av det totala skadeståndet, t.ex. när den ena ansvariga får skadeståndet jämkat till 800 kr och den andra till 600 kr av hela beloppet på 1000 kr. Skadelidande kan därmed inte få ut mer än 800 kr av skadeståndet. Följden blir att skadevållarna blir solidariskt skadeståndsskyldiga till det lägsta beloppet, på 600 kr, och resten på 200 kr får den som blir skyldig 800 kr ensam stå för. Följden blir ett så kallat partiellt delat skadestånd.⁵⁰

---

⁴⁹ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1436.

⁵⁰ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga s. 1436.

3.2 Omyndigas skadeståndsansvar

3.2.1 Inledning

Bestämmelsen i 2 kap. 4 § SkL innebär att huvudregeln om solidariskt ansvar begränsas för omyndiga:

”Den som i fall som avses i 1-3 §§ vållar skada innan han har fyllt arton år skall ersätta skadan i den mån det är skäligt med hänsyn till hans ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.”

Barn och ungdomars skadeståndsansvar enligt 2 kap. 4 § SkL är mer fördelaktig för skadevållarna än enligt huvudregeln för skadeståndsansvar i 2 kap. 1 § SkL och solidariskt skadeståndsansvar enligt 6 kap. 4 § SkL. Bestämmelsen gäller alla skadetyper som omfattas av övriga SkL, nämligen sakskada, personskada, ren förmögenhetsskada, skada genom kränkning och följdskada till nämnda skador. 2 kap. 4 § SkL gäller endast skadeståndsansvar enligt SkL på grund av vållande och används inte när speciallag är tillämplig. Då bedöms skadeståndet för omyndiga, utan några jämningsregler förutom den allmänna jämningsregeln, såvida jämkning inte regleras i den aktuella speciallagen.⁵¹

Ett viktigt prejudikat där domstolen tillämpar och tar ställning till omständigheterna i 2 kap. 4 § SkL, är NJA 1993 s. 727. Tre pojkar på 16 år anlade en brand på en skola. Skadan uppgick till 918 000 kr. Den ena pojken anlade även en brand på en simhall natten därefter och skadorna för den senare mordbranden uppgick till ca 40 miljoner kr. Skolans och simhallens försäkringsbolag yrkade ersättning från pojkarna. HD kom fram till att skadeståndet för branden på skolan skulle sättas ner till 100 000 kr för pojken som även bränt ner simhallen och för de två andra pojkarna skulle skadeståndet jämkas till 150 000 kr. Eftersom skadeståndet blev jämkat för var och en för de tre skadeståndsskyldiga blev resultatet att inget solidariskt skadeståndsansvar förelåg, utan ett delat ansvar. Fallets olika omständigheter kommer att tas upp under respektive avsnitt längre fram i kapitlet.

3.2.2 Ålder och utveckling

Vid bedömningen huruvida och i vilken grad skadeståndet ska jämkas enligt 2 kap. 4 § SkL för den omyndige, är ”barnets ålder och utveckling” den första omständigheten som nämns i lagrummet.

I litteratur, förarbeten och vid domstolens bedömning av hur 2 kap. 4 § SkL ska tillämpas görs skillnad på barn som är under 15 år och ungdomar som är 15-18 år. Upp till femton års ålder bedöms skadevållaren som barn och från

---

⁵¹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 262.

och med 15-18 år bedöms den ansvariga som ungdom.⁵² Enligt förarbetena till 2 kap. 4 § SkL, ska hänsyn tas till barnets kognitiva utveckling och psykiska mognad upp till 15 års ålder.⁵³ Användningen av 2 kap. 4 § SkL varierar starkt beroende på om det är barns eller ungdomars skadeståndsansvar som ska bedömas.

Huruvida skadeståndet ska jämkas och till vilken grad beror på skäligheten och omständigheterna i det enskilda fallet.⁵⁴ Skadeståndet kan till och med jämkas till 0 kr.⁵⁵ När barnet är under 15 år utgår man oftast inte från ett fullt skadestånd utan domstolen gör en fri prövning utefter alla omständigheter i 2 kap. 4 § SkL och bedömer vilket skadestånd som är skäligt att erlægga.⁵⁶

När små barn orsakar en skada, är det frågan om de ska bli skadeståndsskyldiga över huvud taget. Det finns ingen nedre åldersgräns för skadeståndsansvar såsom det i straffrätten finns en nedre åldersgräns för straffansvar. Enligt praxis anses inte ett barn på tre år och två månader ha sådan mognad att barnet kan ha uppsåt eller handla oaktsamt samt förstå effekterna av sina skadevållande handlingar. I NJA 1977 s. 186 kastade en pojke på tre år och två månader ett järnrör med vassa kanter mot en pojke som var två år äldre. Den äldre pojken skadades i ögat så illa att det fick opereras bort och en protes fick sättas in. Domstolen anförde i sina domskäl att en pojke på tre år och två månader inte kunde hållas ansvarig för en skada eftersom ett barn i den åldern varken har insikt eller mognad för att kunna vålla en skada på sådant vis som föreskrivs i 2 kap. 2 § SkL (nuvarande 2 kap. 4 § SkL).

Var gränsen går för att barn ska kunna anses ha handlat oaktsamt eller med uppsåt och därmed åläggas skadeståndsskyldighet är oklart, men spekulationer finns att gränsen ligger på fyra till fem år.⁵⁷ I förarbetena vill man inte heller sätta en nedre åldersgräns, framförallt med anledning av att ansvarsförsäkringar som täcker skadan blir allt vanligare. Som regel ska inte barn under fem till sex år behöva bli skadeståndsskyldiga förutom när ansvarsförsäkring täcker skadan, men de allra minsta barnen ska aldrig kunna åläggas skadeståndsansvar, oavsett om de omfattas av ansvarsförsäkring eller inte.⁵⁸

Storleken på skadeståndet bedöms proportionellt mot barnets ålder och utveckling. Låg ålder, intellektuell nivå, samt psykisk mognad resulterar i en mildare bedömning av skadeståndet. Ju yngre ett barn är desto mindre

---

⁵² Jfr t.ex. Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 262, Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 72 ff.

⁵³ Prop. 1972:5 s. 161.

⁵⁴ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 76.

⁵⁵ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 72-73.

⁵⁶ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 76.

⁵⁷ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, sid. 74.

⁵⁸ Prop. 1972:5 s. 164 f.

förstånd och erfarenhet har det och dess handlingar sker i större utsträckning av impuls.⁵⁹

När en person mellan 15-18 år orsakar en skada är frågan till vilken grad skadeståndet ska jämkas och om det överhuvudtaget ska jämkas enligt 2 kap. 4 § SkL.⁶⁰

HD anförde i NJA 1993 s 727 att när det gällde ungdomar i åldern 15-18 år ska 2 kap. 4 § SkL enligt förarbetena användas restriktivt. Det är åldern vid skadetillfället som avses när en skada bedöms enligt domstol eller ett försäkringsfall bedöms. I fallet konstaterades att skadevållarna var ”16 år vid tiden för de skadeståndsgrundande handlingarna.”

3.2.3 Handlingens beskaffenhet

Med ”handlingens beskaffenhet” menas den ansvarigas beteende i det enskilda fallet när den skadevållande handlingen företogs. I begreppet innefattas ”barnets subjektiva inställning i det enskilda fallet”.⁶¹ De omständigheter som främst beaktas gällande handlingens beskaffenhet är vållandet samt om skadehandlingens företogs genom uppsåt eller oaktsamhet.

Bengtsson anser att äldre rätt fortfarande är aktuell i jämningsbedömningen gällande betydelsen av handlingens beskaffenhet.⁶² Gällande culpabedömningen anser Hellner att det är osäkert hur domstolarna skulle göra en culpabedömning idag eftersom det var längesedan lagen blev till.⁶³

Bedömningen av ett barns skadevållande handling sker på samma sätt som en vuxens och ses ifall den skadevållande handlingen skulle ha varit culpös, som om en vuxen hade begått handlingen. Vållandebedömningen är alltså den samma för en vuxen som ett barn. Skillnaden märks istället sedan när en skälighetsbedömning görs för hur stor del av skadeståndet som är lämpligt att den omyndige betalar. Denna skälighetsbedömning har störst betydelse för barn under 15 år och mindre hos ungdomar mellan 15-18 år.⁶⁴ För ungdomar över 15 år görs en vanlig vållandebedömning där både subjektiva och objektiva förutsättningar vägs in.⁶⁵ Dock tas viss hänsyn till när ungdomar mellan 15 -18 år har bristande psykisk utveckling, men då ska det vara en uppenbar utvecklingsstörning.⁶⁶ Enligt redan nämnda fallet NJA 1993 s. 727, har det betydelse för vållandebedömningen huruvida skadan blivit större än vad skadevållarna hade kunnat räkna med.

---

⁵⁹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 76.

⁶⁰ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, sid. 262.

⁶¹ Prop. 1972:5 s. 459.

⁶² Bengtsson, Om jämkning av skadestånd s. 308.

⁶³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 263.

⁶⁴ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 74.

⁶⁵ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 265 f.

⁶⁶ Prop. 1972:5 s. 461.

Vad det gäller vållandebedömningen av skador som orsakats av barn vid lek är meningarna delade. Enligt förarbetena ska lek bedömas objektivt för att man ska kunna ålägga skadeståndsskyldighet för barn i särskilt krävande situationer där ett barn annars inte skulle ha blivit skadeståndsskyldig om hänsyn hade tagits till subjektiva faktorer.⁶⁷ Hellner anser liksom förarbetena att en objektiv bedömning görs och hänsyn tas till samma omständigheter som när vuxna ägnar sig åt lek.⁶⁸ Till skillnad mot förarbetena och Hellners slutsats, anser Bengtsson och Strömbäck att en objektiv bedömning inte kan göras gällande skadeståndsskyldighet för barn vid lek. En objektiv bedömning kan inte göras vid en skadevällande handling som endast barn typiskt sätt begår. Eftersom vuxna i regel inte ägnar sig åt lek kan inte en bedömning göras hur en normal vuxen hade handlat i samma situation. Därför får man göra en subjektiv bedömning och utgå från hur ett normalt barn i samma ålder skulle ha handlat vid en liknande situation.⁶⁹

En förmildrande omständighet vid bedömningen är om barnet har orsakat skada vid en lek vars risker barnet inte har fått förklarats för sig.⁷⁰ Man har även vägt in att barn inte kan förstå riskerna med farliga lekar.⁷¹ När det gäller barn får man räkna med att lekar är förenade med vissa risker, precis som bedömningen för vuxna vid sport och lek.⁷² När en skadevällande handling sker utanför vad som kan bedömas som lek är bedömningen däremot förhållandevis sträng.⁷³ Ett exempel är rättsfallet NJA 1980 s. 670 där en pojke på 14 år hade med sig märlor (en slags spetsig U-formad metallbit) som han delade ut till sina klasskamrater. Pojken som hade delat ut märlan och pojken som hade skjutit och skadat en annan klasskamrat blev solidariskt skadeståndsskyldiga. Domstolen kom fram till att det inte fanns skäl till att jämka skadeståndet.

När en skada uppstår vid situationer där det varit ”ömsesidiga handgripligheter” mellan parterna, har möjligheterna till att få skadestånd inte varit särskilt stora.⁷⁴ Enligt Hellner har skador orsakade vid lek för barn under 15 år bedömts lindrigt i tidigare praxis även om leken har varit farlig.⁷⁵ I NJA 1941 s. 661 har skadestånd jämkats t.o.m. vid farliga lekar såsom skjutning med slangbella. En fjortonårig pojke träffade en trettonåring i ögat med en sten från en slangbella. Båda parter var med i leken. Trettonåringen satt hukad och precis när fjortonåringen sköt, reste sig trettonåringen som då blev träffad i ögat. Skadelidande yrkade ett skadestånd på drygt 10 000 kr men detta jämkades till 3000 kr.

---

⁶⁷ Prop. 1972:5 s 164.

⁶⁸ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 264.

⁶⁹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, sid. 74.

⁷⁰ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, sid. 76.

⁷¹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 264.

⁷² Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 74.

⁷³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 264.

⁷⁴ Bengtsson, Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv, s. 171.

⁷⁵ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 264.

I NJA 2001 s. 234 behandlade HD frågan huruvida hänsyn skulle tas till subjektiva omständigheter, såsom ålder och allvarlig psykisk störning, när handlingen företogs genom uppsåt eller genom grov vårdslöshet. Pojken i fallet var tolv år och hade orsakat en mordbrand. HD fastslog att den objektiva bedömningen även ska gälla vid uppsåt och grov vårdslöshet även om det inte finns något uttalat stöd för den objektiva bedömningen i förarbeten eller praxis.

Vad som menas med uppsåt och en förklaring av detta begrepp inom skadeståndsrätten används analogt för vad som menas med uppsåt inom straffrätten.⁷⁶ Vid bedömningen av handlingens beskaffenhet, och huruvida skadeståndet ska jämkas enligt 2 kap. 4 § SkL, tas hänsyn till om skadevållaren handlade med uppsåt eller oaktsamhet vid skadetillfället.⁷⁷

Uppsåt innebär att skadevållarens handlande eller underlåtenhet är medveten och kontrollerad. Skadevållaren är fullt medveten om vad han eller hon gör och handlingen sker med ”vett och vilja”.⁷⁸ Det föreligger tre varianter av uppsåt. Direkt uppsåt är den första varianten och innebär att det finns ett syfte med följderna av skadehandling. Den andra varianten är indirekt uppsåt vilket innebär att skadevållaren förstår vilka konsekvenser handlingen kommer att få men konsekvenserna är inte syftet med handlingen. Jareborg tar som exempel en redare som sänker sitt fartyg med syfte att få ut försäkringspengar men inser samtidigt att följderna med säkerhet kommer innebära att en del av besättningen på fartyget kommer att omkomma.⁷⁹ Eventuellt uppsåt är den tredje varianten och innebär att skadevållaren misstänker att handlingen kan orsaka skada som följd men även om skadevållaren hade varit säker på att följderna skulle inträffa så skulle denna med säkerhet företa handlingen oavsett.⁸⁰

Oaktsamhet delas in i två kategorier, medveten och omedveten. Den första varianten innebär att skadevållaren är medveten om risken att något kan hända eller föreligga. Likgiltigheten är till skillnad från uppsåt mindre klandervärd. Uttrycket medveten oaktsamhet är enligt Jareborg likalydande med misstanke och tveksamhet från skadevållarens sida.⁸¹ Omedveten oaktsamhet är en mildare skuldgrad än medveten oaktsamhet. Istället för att skadevållaren är medveten om risken att något kan hända eller föreligga så *borde* skadevållaren ha skälig anledning att anta att något kunde hända eller föreligga.⁸²

Om den skadevållande handlingen var uppsåtlig så utgår skadestånd som regel även när skadevållaren är ett barn.⁸³ När det gäller ungdomar är utgångspunkten att de ska betala skadestånd fullt ut och endast jämkas av

⁷⁶ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 128.

⁷⁷ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 76.

⁷⁸ Jareborg, Uppsåt och oaktsamhet, s. 10.

⁷⁹ Jareborg, Uppsåt och oaktsamhet, s. 10 f.

⁸⁰ Jareborg, Uppsåt och oaktsamhet, s. 11.

⁸¹ Jareborg, Uppsåt och oaktsamhet, s. 13 f.

⁸² Jareborg, Uppsåt och oaktsamhet, s. 14.

⁸³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, sid. 263.

ekonomiska skäl.⁸⁴ Detta illustreras i NJA 1993 s. 727 där HD konstaterade att uppsåtliga handlingar ska göra att regeln används mer restriktivt, i enlighet med förarbetena, än vid alldagliga försummelser. HD anförde, vilket också har konstaterats vid tidigare praxis, att jämkat skadestånd vid allvarliga brott endast komma i fråga om ”skyldigheten att utge ojämkat skadestånd med hänsyn till vederbörandes personliga förhållanden måste antagas på ett avgörande sätt äventyra hans anpassning i samhället”.

När ungdomar misshandlar en person blir de skadeståndsskyldiga fullt ut om det inte finns omständigheter som starkt talar för jämkning.⁸⁵ Som exempel kan nämnas NJA 1976 s. 121. En pojke på 15 år misshandlade en flicka på 16 år. Flickan yrkade ersättning för förlorad arbetsinkomst, sveda och värk samt lyte och men. Både skadevållaren och skadelidande saknade försäkring som täckte skadan. HD undersökte den skadevållandes ekonomiska situation. Pojken hade haft en inkomst på 26 000 kr året innan, betalade 150 kr i veckan för mat och husrum samt hade 500 kr i besparingar. Pojken hade inga andra tillgångar men heller inga skulder. Han skulle senare samma år göra värnplikten. HD anförde med hänvisning till förarbetena att regeln om jämkning skulle användas restriktivt. Det är mest av ekonomiska skäl som jämkning kan komma i fråga och då ska skadeståndet vara oskäligt betungande. Domstolen kom fram till att på grund av att misshandeln skett uppsåtligt och det inte fanns några ekonomiska skäl till jämkning, eftersom skadeståndet var 7500 kr, skulle skadeståndet inte bli oskäligt betungande. Till skillnad mot ungdomar kan man utgå ifrån att mindre barn som deltar i slagsmål och orsakar skada inte haft uppsåt eftersom man kan anta att barn inte förstår risken med handlingen.⁸⁶

I förarbetena står det att skadevållarens grad av skuld kan i gränsfall ha betydelse. Om det är många omständigheter i övrigt som talar för en jämkning så är det befogat att även vid uppsåtliga brott ta hänsyn till skäligheten.⁸⁷ Dock ska som huvudregel uppsåtliga brott inte jämkas.⁸⁸ I Lagutskottets betänkande förs en diskussion om en avvägning mellan brottslingens återanpassning i samhället och skadelidandes behov av skadeståndet. Som kriminalpolitiska skäl för att jämka skadestånd vid uppsåtliga brott anför lagutskottet att redan innan brottet har de flesta skadeståndsskyldiga mycket lägre ekonomisk standard än en genomsnittlig svensk familj. Ännu ett skäl för jämkning är att för en före detta brottsling som håller sig på lagens sida, blir skadeståndsskyldigheten det enda hindret till återanpassning i samhället. Dessutom anför lagutskottet att det varken gynnar skadelidande eller den skadevållande att utdöma ett skadestånd som är omöjligt att betala för den ansvarige. Ofta är skadeståndet för skadelidande relativt litet samtidigt som det för den skadevållande kan räcka med ett litet belopp för att ”allvarligt försvåra rehabiliteringen”. Dock anför Lagutskottet att jämkningen främst ska drabba samhället och det allmänna

---

⁸⁴ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, sid. 307.

⁸⁵ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, s. 308.

⁸⁶ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, s. 308.

⁸⁷ Prop. 1975:12 s. 177 f.

⁸⁸ Prop. 1975:12 s. 140.

för att brottslingen ska återanpassas till samhället och inte den enskilde skadelidande.⁸⁹

3.2.4 Ansvarsförsäkring

En ansvarsförsäkring är en försäkring mot skadeståndsansvar som täcker skadestånd enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. Undantaget från att skadestånd endast ersätts enligt allmänna rättsgrundssatser, är när skadehandlingen begås av ett barn i så låg ålder att vållande inte kan förekomma. I dessa undantagsfall ersätter försäkringen skador som en domstol inte skulle bedömt vara skadeståndsgrundande.⁹⁰ I exempelvis Länsförsäkringars försäkringsvillkor står att barn under fyra år normalt inte kan bli skadeståndsskyldiga men att försäkringen ersätter skadan om skadeståndsskyldighet skulle anses föreligga för ett äldre barn. Detta villkor begränsas genom att försäkringsersättning endast utgår i de fall skadan inte kan ersättas av en annan försäkring eller av någon annan ansvarig.⁹¹

De flesta ansvarsförsäkringar gäller endast person- och sakskada. Det innebär att ren förmögenhetsskada och kränkning inte omfattas i försäkringsvillkoren.⁹² Däremot har exempelvis Folksam en ansvarsförsäkring som även täcker kränkning som uppkommit vid personskada.⁹³

I regel ingår ansvarsförsäkring i hemförsäkringen för privatpersoner. 95 % av alla hushåll i Sverige omfattas av en hemförsäkring. Siffran är ännu högre för personer som är sammanboende med barn, där omfattas 99 % av hushållen av hemförsäkring.⁹⁴

Enligt allmänt förekommande försäkringsvillkor kan ersättningen utebli eller sättas ner vid t.ex. grov vårdslöshet eller uppsåtliga gärningar. Dock finns regler i 4 kap. 9 § FAL som undantar vissa av dessa begränsningar. Enligt 4 kap. 9 § FAL får ersättningen från försäkringen inte sättas ner när skadevållaren är under tolv år eller om en handling företogs av en person som agerat under en allvarlig psykisk störning. Detta gäller oavsett om handlingen företogs uppsåtligen eller av grov oaktsamhet. Försäkringsersättningen får inte heller sättas ner p.g.a. ringa oaktsamhet enligt 4 kap. 9 § FAL. Ringa oaktsamhet beskrivs som förbiseenden och misstag som är så obetydliga att det skulle vara oskäligt att försäkringen skulle sättas ner.⁹⁵ Enligt förarbetena är ringa oaktsamhet ”tillfälliga smärre förbiseenden och misstag”.⁹⁶ Begreppet grov vårdslöshet innebär att den försäkrade trots att denna vetat om följderna eller hade insett att betydande

---

⁸⁹ LU 1975:16 s 40 ff.

⁹⁰ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 77.

⁹¹ Länsförsäkringar, hemförsäkring – ansvarsförsäkring, s. 18.

⁹² Jfr Länsförsäkringar, hemförsäkring - ansvarsförsäkring, s. 18.

⁹³ Folksam, hemförsäkring – ansvarsförsäkring, s. 60.

⁹⁴ www.svenskforsakring.se, publicerad 2013-05-03.

⁹⁵ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 108.

⁹⁶ Prop.2003/04:150 s. 423 f.

risk förelåg ändå företog den skadevällande handlingen.⁹⁷ Om den försäkrade orsakar en skada genom grov vårdslöshet får ersättningen sättas ner utefter vad som är skäligt, enligt 4 kap. 5 § FAL. Enligt 3 st. kan ersättningen i vissa fall, när handlingen skett genom vårdslöshet som inte har varit grov, sättas ner utefter vad som är skäligt beroende på försäkringens art. Detta gäller dock inte ansvarsförsäkringar.⁹⁸ Vid uppsåtliga handlingar eller situationer där den försäkrade har förvärrat skadan, har försäkringsbolaget ingen skyldighet att utge försäkringsersättning.⁹⁹ Ersättning från ansvarsförsäkringen till skadelidande utges dock vid uppsåtliga handlingar eller vårdslöshet om den skadeståndsskyldige inte kan ersätta skadan själv, sedan har försäkringsbolaget regressrätt mot skadevällaren.¹⁰⁰ Försäkringens omfattning kan begränsas genom omfattningsvillkor som t.ex. skada på hyrd egendom och skada i följd av trafik.¹⁰¹

När en skadevällare mellan tolv och arton år begår en skadehandling är det av betydelse om handlingen företogs av ringa oaktsamhet, grov oaktsamhet eller uppsåt för bedömningen huruvida ersättning från ansvarsförsäkringen ska utgå. Enligt 4 kap. 9 § p. 1 FAL får ersättningen inte sättas ner vid ringa oaktsamhet och detta gäller även för omyndiga tolv till arton år. Om skada uppstår genom straffbar uppsåtlig gärning eller genom grov oaktsamhet täcker försäkringen inte den omyndigas skadestånd.¹⁰²

Mot den försäkrade har försäkringsbolaget skyldighet att utreda den försäkrades skadeståndsskyldighet, förhandla med den som kräver skadestånd, företräda den försäkrade vid en rättegång samt ersätta skadeståndet och eventuella rättegångskostnader för skadevällaren. Försäkringsersättningen kan sättas ner för den försäkrade t.ex. vid grov vårdslöshet, utefter vad som är skäligt. I dessa fall uppstår situationen att försäkringsbolaget mot den försäkrade utreder huruvida ersättning ska utgå eller hur mycket av försäkringsersättningen som ska utges. Parallellt med att försäkringsbolaget utreder huruvida grov vårdslöshet föreligger eller inte, företräder försäkringsbolaget den försäkrades intressen.¹⁰³

Enligt 2 kap. 4 § SkL ska hänsyn tas till huruvida den omyndige omfattas av en ansvarsförsäkring eller inte vid bestämmande av skadeståndersättningen. I de fall den omyndige omfattas av ansvarsförsäkring talar det för att det ska anses skäligt att bestämma skadeståndet upp till försäkringens tak. Att ett barn eller en ungdom omfattas av en ansvarsförsäkring påverkar inte ansvarsbedömningen extensivt. Hade inte en vuxen ålagts ansvar, ska inte heller ett barn åläggas ett ansvar enbart p.g.a. att denne har ansvarsförsäkring. Det är snarare frågan om jämkning, d.v.s.

⁹⁷ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 272.

⁹⁸ Jfr prop. 2003/04:150 s. 417.

⁹⁹ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 271.

¹⁰⁰ Jfr Länsförsäkringar, hemförsäkring – allmänna bestämmelser, s. 42.

¹⁰¹ Länsförsäkringar, hemförsäkring – ansvarsförsäkring, s. 18.

¹⁰² Jfr t.ex. Länsförsäkringar, hemförsäkring – ansvarsförsäkring, s. 18 och Hemförsäkring – allmänna bestämmelser s. 41.

¹⁰³ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 287.

ansvarsförsäkringen kan påverka skadeståndet till att bli högre än vad det annars skulle ha blivit utan försäkring.¹⁰⁴ I förarbetet till 2 kap. 4 § SkL står att det inte ska anses oskäligt när ett litet barn får ersätta en skada om beloppet omfattas av försäkringen, med hänsyn till att den skadelidande ska få ut sin ersättning för skadan.¹⁰⁵ Bengtsson hänför detta till riskfördelningssynpunkter och reparationstänkande.¹⁰⁶ I motiven till 2 kap. 4 § är det sagt att barnet får bära risken när föräldrarna saknar ansvarsförsäkring om skadelidande inte omfattas av en försäkring som täcker skadan. I dessa fall görs ett avvägande mot vem av skadelidande och det skadevållande barnet som är ekonomiskt svagast.¹⁰⁷

3.2.5 Ekonomiska förhållanden

Omständigheten ”ekonomiska förhållanden” innebär att hänsyn tas till skadevållandes möjligheter att betala skadeståndet och huruvida fullt skadestånd är skäligt att ålägga eller inte. I vissa fall kan vara skäligt att ålägga en del av skadeståndet eller hela. I förarbetena till 6 kap. 2 § SkL, som kan användas i kombination med 2 kap. 4 § SkL, står det att omständigheten ”ekonomiska skäl” är det första förhållandet som det ska tas ställning till. Om det inte kan anses oskäligt betungande för skadevållaren finns det ingen anledning att gå in på de övriga omständigheterna i 6 kap. 2 § SkL.¹⁰⁸ Ekonomiska förhållanden är i regel den enda omständigheten som kan vara en anledning att jämka ett skadestånd för ungdomar.¹⁰⁹ Enligt förarbetena så ska man vid en bedömning ta hänsyn till vilka ekonomiska resurser den omyndige skadevållaren kommer att få i framtiden.¹¹⁰ Ett exempel på detta är redan nämnda rättsfallet NJA 1993 s. 727 där domstolen beaktade vilka ekonomiska tillgångar och möjligheter till arbete skadevållarna hade i framtiden. Enligt förarbetena till 2 kap. 4 § SkL ska man vara försiktig med att förutse mindre barns framtida ekonomiska utsikter.¹¹¹

Ett exempel på när jämkning inte är aktuellt är när barnet har en förmögenhet. I förarbeten till 6 kap. 2 § SkL beskrivs förmögenheter som t.ex. fastigheter som skadelidande inte bor i eller ett fritidshus som skadelidande kan sälja för att betala skadeståndet, utan att det anses oskäligt. Förmögenheter som skulle vara oskäliga att göra sig av med för skadevållaren är t.ex. sparade pengar för att klara försörjningen efter pensioneringen, sälja en bostad eller gård som skadevållaren bött i en längre tid.¹¹²

---

¹⁰⁴ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 263.

¹⁰⁵ Prop. 1972:5 s. 165.

¹⁰⁶ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, sid. 299.

¹⁰⁷ Prop. 1972:5 s. 460 f.

¹⁰⁸ Prop. 1975:12 s. 175 f.

¹⁰⁹ Prop. 1972:5 s. 461 f.

¹¹⁰ Prop. 1972:5 s. 165.

¹¹¹ Prop. 1972:5 s. 165.

¹¹² Prop. 1975:12 s. 176 f.

I NJA 1993 s. 727 anförde domstolen att ju mindre ett skadestånd är desto mindre anledning finns det till jämkning. Därmed skulle skadeståndet för den nedbrända simhallen jämkas mer än skadeståndet för den nedbrända skolan. Domstolen tog hänsyn till att skadevållaren även var skyldig till att ersätta den andra skadan och det var anledningen till att den ena pojken fick sitt skadestånd jämkat till 100 000 kr, istället för 150 000 kr, i och med skadan på simhallen.

3.2.6 Övriga omständigheter

”Övriga omständigheter” syftar i huvudsak till vilket behov den skadelidande har av skadeståndet.¹¹³ Avgörande är även huruvida skadelidande omfattas av någon försäkring eller får ersättning från annat håll som t.ex. enligt Brottskadelagen.¹¹⁴ Även medvållande på den skadelidandes sida innefattas i övriga omständigheter. Vid personskada kan emellertid jämkning p.g.a. medvållande endast jämkas i undantagsfall.¹¹⁵

Förarbetena till 2 kap. 4 § SkL är kortfattade när det gäller att beskriva övriga omständigheter som kan spela in i en jämkning.¹¹⁶ I NJA 1993 s. 727 anförde domstolen att förarbetena till den allmänna jämkningsregeln kan användas som ledning vid tillämpningen av 2 kap. 4 § SkL. Dock finns inte heller där någon närmre förklaring av innebörden för övriga omständigheter.

Skadeståndet kan jämkas vid solidariskt ansvar ifall en av skadevållarna haft en liten del av ansvaret till skadan.¹¹⁷ Även när skadan har skett oavsiktligt så är det ett skäl till jämkning enligt denna omständighet.¹¹⁸ I 6 kap. 2 § SkL tas hänsyn till om skadehandlingen var lindrig eller grov.¹¹⁹

Har skadelidande inte skaffat en försäkring som täcker skadan, kan försummelsen att teckna försäkring i vissa fall tala för en jämkning. En privatperson som har åsamkats en skada kan i regel inte lastas för att denna inte skaffat en försäkring.¹²⁰ Däremot om privatpersonen medvetet låter bli att skaffa en försäkring för särskilt ekonomiskt dyrbara saker som en konstsamling eller motorbåt så kan det gå ut över skadelidande vid jämkningen.¹²¹ Vad det gäller näringsidkares underlåtenhet att teckna försäkring tas hänsyn till att försäkring har underlåtit trots att det annars är brukligt att ha en sådan försäkring för skadan. Ett exempel på när underlåtenhet att försäkra sig kan gå ut över skadelidande är när denna medvetet underlåter att brandförsäkra byggnader eftersom det är så vanligt förekommande att skaffa en sådan försäkring.¹²² Storföretag, större

¹¹³ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, sid. 76.

¹¹⁴ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, s. 310.

¹¹⁵ Prop. 1975:12, s. 173 f.

¹¹⁶ Jfr prop. 1972:5 s. 161 ff.

¹¹⁷ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 427.

¹¹⁸ Prop. 1975:12 s. 178.

¹¹⁹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 427.

¹²⁰ Prop. 1975:12 s. 176.

¹²¹ Prop. 1975:12 s. 177.

¹²² Prop. 1975:12, s. 177.

kommuner och staten låter bli att teckna försäkring och väljer istället att självförsäkra sig. I så fall ska underlåtenhet att teckna försäkring varken bedömas mildare eller strängare än om försäkring hade skyddat staten, kommunen eller företaget.¹²³ Om skadelidande kan få ersättning eller rikta krav mot någon annan, ska även denna omständighet beaktas i jämkningen.¹²⁴ Exempel på detta, förutom försäkring, är ersättning från Brottsoffermyndigheten, eller någon annan skadeståndsskyldig som har större möjligheter att betala ut ett skadestånd.

Begreppet övriga omständigheter öppnar även upp för alla andra uppkomna fall där ”skadeståndet med hänsyn till omständigheterna i övrigt ter sig oskäligt betungande.”¹²⁵ Uppräkningen av omständigheter ovan är inte uttömmande.

3.3 Psykisk störning

Eftersom omyndiga kan begå handlingar under inflytande av en psykisk störning så kommer även psykiska störningar, som kan föranleda jämkning av ett eventuellt skadeståndsansvar och därmed innebära att skadevållaren inte ska bära ett fullt solidariskt ansvar, att behandlas här.

Den juridiska innebörden av psykisk störning är när skadevållaren inte har insett och förstått handlingens innebörd. Det kan vara p.g.a. att skadevållaren haft vaneföreställningar och varit i en annan verklighet. En psykisk störning kan också innebära att skadevållaren har förstått sitt handlande men saknat kontroll eftersom personen hört röster som beordrat handlingen, t.ex. om personen har lidit av schizofreni eller tvångstankar. Allvarliga depressioner med självmordstankar räknas till kategorin psykisk störning och även svåra personlighetsstörningar. I vanliga fall räknas alkoholberusning som en självförvållad störning men när den ger en allvarlig psykisk störning är 2 kap. 5 § SkL tillämplig. Exempel på sådana störningar är alkoholpsykoser, alkoholhallucinationer och svåra abstinensbesvär som pågår i en kort tid. Åldersdemens räknas som en psykisk funktionsnedsättning som i sin tur räknas som allvarlig psykisk störning.¹²⁶

Enligt 4 kap. 9 § FAL får inte ersättningen från ansvarsförsäkringen sättas ner för personer med psykisk störning oavsett om den skadevållande handlingen var uppsåtlig eller inte.¹²⁷

I 2 kap. 5 § SkL begränsas skadeståndsskyldigheten för den som vållar skada under inflytande av en psykisk störning. Lagrummet är till stor del uppbyggt som 2 kap. 4 § SkL och tar hänsyn till samma omständigheter som för omyndiga. Även vållandebedömning och skälighetsbedömning görs

---

¹²³ Prop. 1972:5 s 232.

¹²⁴ Prop. 1975:12 s. 177.

¹²⁵ Prop. 1975:12 s. 178.

¹²⁶ NJA II 1991 s. 497 f.

¹²⁷ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 286.

efter samma mönster enligt 2 kap. 4 § SkL.¹²⁸ I 2 kap. 5 § SkL tas mindre hänsyn till skadeståndets ekonomiska verkningar för skadevållaren och därmed är det svårare att få jämkning av ekonomiska skäl än vid tillämpningen av 2 kap. 4 § SkL.¹²⁹ För att 2 kap. 5 § SkL ska anses tillämplig krävs att det handlar om en allvarlig psykisk störning, alternativt psykisk störning som inte är självförvållad och tillfällig. Ett vanligt exempel på självförvållad och tillfällig störning, vilket även tas upp av Bengtsson, är en frivillig och tillfällig berusning av alkohol. Om personen inte frivilligt fått i sig alkoholen så är regeln tillämplig likaså om störningen ensamt är långvarig även om berusningen är frivillig.¹³⁰ Ett exempel på en allvarlig psykisk störning är RH 2001:38. En man som planerade att begå självmord klättrade upp på en byggnadsställning. Två poliser kom till platsen för att förhindra självmordet och mannen försökte slita sig fri. Mannen sparkade poliserna flera gånger för att komma loss samt försökte skada poliserna och få dem att trilla ner från byggnadsställningen. Poliserna yrkade skadestånd för kränkning samt sveda och värk. Mannen var vid gärningstillfället väldigt berusad. Läkarundersökningen och socialstyrelsens undersökning visade att mannen under gärningstillfället led av ”ett kortvarigt psykotiskt tillstånd utlöst av rus” och den psykiska störningen var därmed självförvållad. Läkarundersökningen visade att mannen inte var psykiskt sjuk vid den rättspsykiatriska undersökningen vilket innebar att den psykiska störningen tillfällig. Dock visade undersökningen på att mannen under gärningen led av en allvarlig psykisk störning och då spelar det ingen roll att störningen var tillfällig och självförvållad. Därmed var nuvarande 2 kap. 5 § tillämplig. Skadeståndet jämkades därmed från 24 000 kr till 20 000 kr.

Den psykiska sjukdomen måste ha ett orsakssamband med handlingen för att 2 kap. 5 § SkL ska vara tillämplig. Om den psykiska störningen inte haft något inflytande över skadevållarens handlingar, föreligger inget orsakssamband.¹³¹

Enligt förarbetena kan hänsyn till utveckling för ungdomar över 15 år endast ske om skadevållaren lider av en uppenbar utvecklingsstörning. Även om skadan inte är stor kan den nedsättas av särskilt ömmande skäl som att skadevållaren är utvecklingshämrad.¹³² I NJA 1993 s. 727 visade brottsutredningen på att den ena skadevållaren hade en mognad som en fjortonåring, men HD ansåg inte att det var tillräckligt allvarligt för att klassas som en uppenbar utvecklingsstörning eller utvecklingshämrad.

Om skadeståndsansvaret, trots att 2 kap. 5 § SkL tillämpats, fortfarande anses oskäligt betungande för skadevållaren, kan därutöver 6 kap. 2 § SkL användas i bedömningen om jämkning.¹³³ Det finns inget känt rättsfall där 2 kap. 4 § SkL används i kombination med 2 kap. 5 § SkL och det finns inte

---

¹²⁸ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 78.

¹²⁹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 80.

¹³⁰ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 78 f.

¹³¹ Prop. 1990/91:58, s. 456 ff.

¹³² Prop. 1972:5, s. 461 f.

¹³³ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, s. 297.

heller någon ledning i motiven eller doktrin till huruvida lagrummen kan tillämpas tillsammans. I NJA 2001 s. 234 begick en tolvårig psykiskt störd person en skadevållande handling och men endast omständigheterna i 2 kap. 4 § SkL behandlades i rättsfallet. Frågan är öppen och obehandlad och kommer därför att tas upp i analysavsnittet.

3.4 Den allmänna jämningsregeln

6 kap. 2 § SkL är en gemensam bestämmelse för begränsning av ansvarigas skadeståndsskyldighet, även kallad den allmänna jämningsregeln. Vid prövning av paragrafens tillämplighet tas hänsyn till den skadevållandes ekonomiska förhållanden, om skadeståndet kan jämkas efter vad som är skäligt, den skadelidandes behov av skadeståndet och omständigheterna i övrigt. Enligt förarbeten till bestämmelsen, tas hänsyn till om den skadeståndsskyldiga har en ansvarsförsäkring som täcker skadan. I så fall sker ingen jämkning eftersom det då inte blir oskäligt betungande för den skadeståndsskyldiga. Jämkning kan inte ske om den skadevållande objektivt sett borde försäkrat sig, detta gäller dock främst företag. Enligt propositionen kan man i regel inte kräva att en privatperson tecknar försäkring.¹³⁴

Den allmänna jämningsregeln ska endast tillämpas i undantagsfall.¹³⁵ NJA 1993 s. 727 illustrerar användningen av de båda jämningsreglerna tillsammans. Först prövades jämkningen enligt dagens 2 kap. 4 § SkL (dåvarande 2 kap. 2 § SkL) och sedan enligt den allmänna jämningsregeln. HD anförde att 6 kap. 2 § SkL endast ska användas då resultatet skulle bli uppenbart oskäligt för skadevållaren även efter tillämpningen av 2 kap. 4 § SkL. Vidare yttrade domstolen att båda jämningsreglerna får i stort sett samma resultat för ungdomar som är 15-18 år och att det därför knappt finns någon anledning att kombinera lagrummen. Domstolen anförde dock att 6 kap. 2 § SkL och dess förarbeten har betydelse för tillämpningen av 2 kap. 4 § SkL.

Strömbäck drar slutsatsen att som i andra jämningsfall börjar man med att utreda i fall skadeståndet skulle bli ekonomiskt oskäligt för den åtalade. Kommer domstolen fram till att skadeståndet inte är oskäligt ska fullt skadestånd utgå och det finns ingen mening med att undersöka de andra omständigheterna i 6 kap. 2 § SkL. Om det däremot visar sig vara oskäligt att betala fullt skadestånd tar man därefter hänsyn till hur mycket det är skäligt att utge. Kravet för att en jämkning ska kunna ske vid ett uppsåtligt brott är att skadelidande får ersättning från Brottsoffermyndigheten eller från något annat håll, t.ex. hemförsäkring med överfallsskydd. Strömbäck menar att återanpassningen är en omständighet som inte har hög status och används när andra förutsättningar för jämkning är uppfyllda. Huruvida skadelidande får ersättning från Brottsoffermyndigheten är en omständighet

---

¹³⁴ Prop. 1975:12 s. 176.

¹³⁵ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 406.

som är mer eller mindre helt utan relevans.¹³⁶ I NJA 1990 s. 196 prövade domstolen huruvida det enligt den allmänna jämkningsregeln skulle tas hänsyn till att skadelidande väntades få brottsskadeersättning. I det aktuella målet hade en misshandel hade ägt rum med en personskada som följd. Domstolen tog först hänsyn till huruvida skadeståndet var oskäligt eller inte. De omständigheter som talade för en jämkning var gärningsmannens ekonomiska förhållanden. Med tanke på att gärningsmannen hade en studieskuld på 140 000 kr och ett banklån på 50 000 kr skulle ett skadestånd på 600 000 kr bli oskäligt betungande. Gärningsmannen studerade och hade inga större inkomster vid sidan av studierna. För jämkning talade även omständigheten att gärningsmannen dömts förut och av den anledningen vägde gärningsmannens återanpassning tungt. Dessutom skulle det ur skadelidandes perspektiv inte vara ekonomiskt oskäligt att en jämkning skulle ske eftersom denne skulle få sin ersättning fullt ut från Brottsoffermyndigheten. Skadan i sig var inte oväntad, dock var de ekonomiska följderna oväntat stora för att vara en personskada. Misshandeln hade varit provocerad men inte grov. Omständigheterna som talade mot en jämkning var huvudregeln att personskada som sker genom misshandel inte ska jämkas. Dessutom ansåg HD att även om skadelidande får brottsskadeersättning skulle det te sig stötande att gärningsmannen skulle få skadeståndet jämkat. Efter en avvägning kom HD fram till att skadeståndet skulle jämkas från 600 000 kr till 200 000 kr.

---

¹³⁶ Strömbäck, JT, 1990/91 s. 454 f.

4 Ansvarfördelningen

4.1 Allmänt

Ansvarsfördelning mellan solidariskt ansvariga innebär att det tas ställning till hur stor del av skadan var och en av de solidariskt skadeståndsskyldiga ska stå för. I det följande ska det beskrivas vilka omständigheter som påverkar ansvarsfördelningen när alla inblandade har ett culpaansvar.

Den slutliga ansvarsfördelningen mellan solidariskt skadeståndsskyldiga är inget som regleras i SkL. Det har funnits lagförslag på en sådan regel men denna har inte införts. Anledningen är att det skulle bli komplicerat p.g.a. att det finns outredda frågor gällande regress.¹³⁷

När flera skadevällare är ansvariga genom culpa så används samma principer i ansvarsfördelningen som när skadelidande har varit medvällande till skadan.¹³⁸ För att klargöra ansvarsfördelningen gällande det solidariska ansvaret görs en culpabedömning för var och en av de eventuellt ansvariga.¹³⁹

Om det inte går att utreda vilken del av skadan de olika skadevällarna har gjort sig skyldiga till, är huvudregeln att var och en av de ansvariga ska anses ersättningskyldiga fullt ut. Undantaget är om en av skadevällarna troligen endast medverkat till en liten del av skadan.¹⁴⁰

Graden av vållande är omständigheten som främst tas hänsyn till vid ansvarsfördelningen. Skadevällaren som har handlat uppsåtligt ses som huvudansvarig i förhållande till skadevällaren som handlat oaktsamt.¹⁴¹ Det är vanligt att skuldgraden är den enda omständigheten som tas hänsyn till när de solidariskt ansvariga själva ska dela upp skadeståndet.¹⁴²

När alla solidariskt ansvariga har handlat oaktsamt så jämförs vem av skadevällarna som har varit mest oaktsam. Dufwa menar att utröna de olika graderna av oaktsamhet är komplicerat och att gränsen mellan enkel culpa och grov culpa är svår att dra. I prejudikatet NJA 1937 s. 264, uttalade sig HD att en bedömning i frågan om vem av skadevällarna som varit mest oaktsam skulle ske genom en skälighetsbedömning. Omständigheter som skulle beaktas var vem av skadevällarna som hade varit mest aktiv, i vem av skadevällarnas intresse skadan skedde och vem som tog initiativ till skadehandlingen.¹⁴³

---

¹³⁷ SOU 1975:103, s. 49 f.

¹³⁸ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 246.

¹³⁹ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1253.

¹⁴⁰ SOU 1975:103 s. 49.

¹⁴¹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 246.

¹⁴² Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1510.

¹⁴³ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 420.

I NJA 1937 s. 264 förändrades rättsläget och det fastslogs dels att en skälighetsbedömning ska ske när alla skadevällare hade agerat oaktsamt, dels att regress numera var tillåten att prövas mellan solidariskt skadeståndsansvariga. Dessförinnan ansågs det vara under domstolens värdighet att pröva sådana fall.¹⁴⁴ Tre personer (hädanefter kallade A, B och C) blev solidariskt skadeståndsskyldiga efter att ha gjort sig ansvariga till egenmäktigt förfarande. A betalade ut 2/3 och B utgav 1/3 av det totala skadeståndet. A yrkade att C som inte hade betalt något skulle stå för hälften av beloppet av vad A hade lagt ut så att resultatet skulle bli att alla skulle stå för en tredjedel av skadeståndet. C invände att A inte hade någon regressrätt och att C:s handlingar hade skett på anmodan av A. HD ansåg att regress var tillåtet och prövade genom en skälighetsbedömning vad C skulle betala till A. HD tog hänsyn till omständigheterna att C hade handlat i A:s och B:s intresse, att de var A som hade gett C orden att begå brottet och slutligen att omfattningen av brottet inte hade berott på C. HD ansåg att det var skäligt av C att utge till A 600 kr, ca 1/9, av det totala skadeståndet.

Dufwa resonerar kring de omständigheter det togs hänsyn till i NJA 1937 s. 264.¹⁴⁵ Anmodan är en omständighet där skadevällarnas skuld beaktas. Vem som haft intresse av skadan är en objektiv bedömning. I vilken omfattning var och en hade bidragit till skadan är en kausalitetsfråga och även den omständigheten är objektiv.¹⁴⁶ Dessa tre omständigheter kan prövas i alla tvister som rör ansvarfördelningen mellan de solidariskt skadeståndsskyldiga.¹⁴⁷ NJA 1937 s. 264 är tillämplig främst när de solidariskt ansvariga har handlat med uppsåt. Uppräkningen av omständigheterna till vad som ska tas hänsyn till i skälighetsbedömningen är inte uttömmande.¹⁴⁸ Dufwa kommer fram till att den skönsmässiga bedömningen i fallet kan användas analogt till situationer där brott inte har förekommit.¹⁴⁹ De tre omständigheter som HD tog hänsyn till i fallet NJA 1937 s. 264 kan vara omständigheter som skulle kunna användas i tvistemål. En annan anledning till att rättsfallet kan användas analogt vid fördelning av solidariskt skadestånd, utan att någon brottslig handling har förekommit, är att HD valde att använda sig av uttrycket anmodan och inte anstiftan.¹⁵⁰ Rättsfallet är från 30-talet och med dagens språkbruk hade HD förmodligen använt uttrycket ”begäran” istället för anmodan.

Skälighetsbedömningen som ligger grund för den slutliga ansvarsfördelningen är en allmän princip som kom till långt före SkL och som heller inte finns uttryckt i SkL.¹⁵¹ Denna skälighetsprincip tillsammans med klargörandet från praxis att regress är tillåten kallas för den allmänna

---

¹⁴⁴ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1497.

¹⁴⁵ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1503.

¹⁴⁶ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1503.

¹⁴⁷ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1504 f.

¹⁴⁸ SOU 2002:1, s. 208.

¹⁴⁹ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1502.

¹⁵⁰ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1504.

¹⁵¹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 420.

regressregeln.¹⁵² Vad som är skäligt vid ansvarsfördelningen fastställs genom praxis men prejudicerande fall är inte vanliga i Sverige.¹⁵³

Presumtion föreligger för att fördelningen av skadeståndet för de solidariskt ansvariga ska ske efter huvudtalet, d.v.s. med lika belopp för alla skadeståndsskyldiga.¹⁵⁴ Detta framkommer även i NJA 1968 s. 387 där skador uppstod på en fastighet p.g.a. sprängsten. Sprängningsarbetet hade utförts av en entreprenad på uppdrag av Stockholm stad. Solidariskt ansvar ålades bolaget och staden. Stockholm stad yrkade att det solidariska skadeståndet skulle delas jämnt mellan parterna. HD tog hänsyn till att entreprenören hade agerat som självständig företagare på uppdrag av staden. Även omständigheten att skadan var oförutsebar beaktades vid bedömningen. Domstolen anförde att det inte fanns någon omständighet som talade för annat än att skadeståndet skulle delas lika mellan parterna. När en skönsässig bedömning inte ger något resultat ska man i sista hand använda sig av en uppdelning av skadeståndet utefter huvudtalet.¹⁵⁵

I NJA 1979 s. 773 blev en grävmaskinist och en rörinstallatör solidariskt ansvariga genom vållande för en skada på en villa. HD tog ställning till den inbördes fördelningen av skadeståndet. Domstolen kom fram till att både installatören och bolaget som tillhandahöll grävmaskinen hade varit vållande. Bolaget var culpösa eftersom de hade låtit en okvalificerad grävmaskinist köra fordonet och installatören var culpös på grund av att han inte hade övervakat grävningsarbetet samt att det inte vidtagits säkerhetsåtgärder för att förebygga skadan förrän det var för sent. Det solidariska skadeståndet skulle delas efter huvudtalet eftersom det hade förekommit vållande på båda sidor. Dufwa menar att detta rättsfall illustrerar två omständigheter. Dels att det är svårt att jämföra skuldgraden när handlandet mellan de solidariskt ansvariga är av så olika karaktär och dels att när en skälighetsbedömning inte kan avgöra ansvaret mellan de solidariskt ansvariga, så är det efter en jämn fördelning skadeståndet delas upp.¹⁵⁶ Även statens offentliga utredning drar samma slutsats: ”i brist på annan fördelningsgrund borde skadeståndet fördelas lika mellan parterna”.¹⁵⁷

I NJA 1993 s. 727 jämkades skadestånden i olika grad för skadevållarna. Den ena ansvarige hade förutom den aktuella skadan även gjort sig skyldig till ytterligare en skada. HD beaktade denna omständighet och utgången av målet blev därför ett mer jämkat skadestånd för skadevållaren som var ansvarig för ytterligare en skada, jämfört med de andra skadeståndsskyldiga. Hellner anser att denna princip, d.v.s. att ta hänsyn till andra skadestånd vid

---

¹⁵² Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1493.

¹⁵³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 244.

¹⁵⁴ SOU 1975:103, s. 135.

¹⁵⁵ Karlgren, Skadeståndsrätt, s. 212.

¹⁵⁶ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1509.

¹⁵⁷ SOU 1975:103 s. 52.

ansvarsfördelningen mellan skadevällarna, skulle kunna användas även vid vållande där uppsåtliga brott inte har skett.¹⁵⁸

4.2 Omyndiga

Ansvarsfördelningen när en eller flera av skadevällarna är omyndiga är en omständighet som knappt är behandlad i doktrin och förarbeten.

När barn blir solidariskt ansvariga tillsammans med en vuxen görs ett undantag från att graden av vållade ska avgöra vem som ska vara huvudansvarig för skadan. Den vuxne kan fortfarande ses som huvudansvarig när denne handlade av oaktsamhet och barnet av uppsåt.¹⁵⁹ Det görs ett undantag från skälighetsbedömningen i fördelningen mellan skadeståndsansvariga när den ena skadevällaren är ett barn eller en ungdom. I sådana fall tas hänsyn till åldern.¹⁶⁰

Eftersom skadestånd ofta jämkas och därmed är delat när ungdomar är inblandade och än mer barn, görs ansvarsfördelningen utefter vad som är skäligt enligt de omständigheter som finns i 2 kap. 4 § SkL. Ansvarsfördelningen gällande omyndiga diskuteras senare i analysavsnittet. När den ena av skadevällarna får sitt skadestånd jämkat p.g.a. att 2 kap. 4 § SkL är tillämplig, eller någon annan begränsning från huvudregeln av det solidariska ansvaret, kan skadelidande kräva ut den återstående delen av skadeståndet från de andra skadeståndsskyldiga eftersom skadelidande inte ska behöva bära förlusten av den ena skadevällarens jämkning. Om jämkningen däremot beror på att domstolen inte anser att skadelidande har rätt till hela skadeståndsbeloppet p.g.a. medvållande, kan inte skadelidande begära att hela skadan ska bli ersatt av de resterande solidariskt ansvariga.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 246.

¹⁵⁹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 246.

¹⁶⁰ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 247.

¹⁶¹ Prop. 1972:5 s. 589 f.

5 Regress

Den skadelidande har inget intresse av hur skadeståndsansvaret fördelas mellan de inblandade skadevållarna. Den skadelidande är rimligen endast intresserad av att utnyttja det solidariska ansvaret på sådant sätt att han, eller hon, får ut så mycket skadestånd som möjligt. För de ansvariga är intresset av en rättvis fördelning viktig och de skadeståndsskyldiga kan tänkas vara mer villiga att betala skadeståndet om de vet att de sedan kommer att kunna få en rättvis uppdelning.¹⁶² För de solidariskt skadeståndssansvariga kommer frågan om hur ansvaret fördelas i praktiken ofta att lösas genom en uppgörelse mellan olika försäkringsbolag som har fått ge ut ersättning till skadelidande genom skadevållarnas ansvarsförsäkring. Alternativt kan det bli tal om att skadelidande får ersättning från sitt försäkringsbolag som sedan har ett regresskrav mot skadevållarens ansvarsförsäkring.¹⁶³

Hur ansvaret regressivt ska fördelas ska ske efter en skälighetsbedömning, även kallad den allmänna regressregeln.¹⁶⁴ Dufwa beskriver regressansvaret som ”en följd av solidariskt ansvar”.¹⁶⁵

Det solidariska ansvaret kan genom regress bli mer fördelaktigt för skadevållaren. Istället för att hela skadan ska ersättas av en person, som ändå hade behövt betala hela skadeståndet, delas beloppet upp mellan flera ansvariga genom regress.¹⁶⁶ Saknar en av skadevållarna ansvarsförsäkring, men en av de andra skadevållarna har det, kan skadeståndet i praktiken utebli för den som saknar försäkring förutsatt att denne handlat genom enkel vårdslöshet.¹⁶⁷ När en av de ansvariga har en ansvarsförsäkring kan detta få i konsekvens att alla skadevållare i praktiken blir fria från att betala skadestånd och att endast självriskan kan komma i fråga för regress, så länge ingen handlat av grov oaktsamhet eller med uppsåt.¹⁶⁸

Den skadevållare som har blivit krävd på hela beloppet har sedan regressrätt mot de övrigt solidariskt skadeståndsskyldiga.¹⁶⁹ Regressrätten mellan solidariskt skadeståndsskyldiga regleras inte i SkL utan är en allmän princip.¹⁷⁰ När fler än två personer blir solidariskt skadeståndsskyldiga, exempelvis tre skadevållare, kan den betalande endast kräva ut högst 1/3 av hela beloppet från var och en av de resterande solidariskt ansvariga. Om däremot den andra skadevållaren är insolvent så kan den betalande solidariskt ansvarige, kräva ut hälften av beloppet av den tredje skadeståndsskyldiga, eftersom de två som kan betala skadeståndet ansvarar

---

¹⁶² Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1681.

¹⁶³ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 244.

¹⁶⁴ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1493. Se även avsnitt 4.1.

¹⁶⁵ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1594.

¹⁶⁶ SOU 1975:103, s. 138, Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1594 f.

¹⁶⁷ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1596.

¹⁶⁸ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1574.

¹⁶⁹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 418.

¹⁷⁰ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 420.

lika.¹⁷¹ Det finns ett visst intresse skadeståndsrättsligt av vad som regleras i 2 § 2 st. SkbrL gällande regress. Lagen kan troligen användas analogt vid tillämpningen av regress även vid skadestånd enligt SkL.¹⁷² Enligt lagrummet framkommer att de solidariskt ansvariga ”slutligen ska svara var och en för sin andel”.¹⁷³ Liksom principerna gällande regress inom skadeståndsrätten finns det i 2 § 2 st. SkbrL, en presumtion på att ansvaret delas efter huvudtalet. Även rätten till regress sker enligt samma principer som har utarbetats av HD inom skadeståndsrätten. Den gäldenär som betalat mer än sin andel får sedan regressrätt mot de andra medgäldenärerna för den delen var och en är ansvariga för men inte mer. Undantaget är när en av gäldenärerna är insolvent, försvunnen eller på uppenbart obestånd och då har resterande gäldenärer ett delat ansvar för den insolvente gäldenären.¹⁷⁴

När flera personer är ansvariga för en skada så anses det inte som oskäligt att skadeståndet sätts ner för den skadevällare som den skadelidande för talan mot, ifall det finns fler skadevällare som kan betala skadeståndet. Dock måste det vara utrett att de andra som skadelidande kan rikta krav mot verkligen har ett ansvar samt att dessa kan ersätta det resterande beloppet på skadan. Råder det däremot någon osäkerhet gällande dessa omständigheter, döms istället hela skadebeloppet ut till den ansvariga som skadelidande har riktat krav emot och denna får sedan ställa ett regresskrav mot tredje man som eventuellt är medansvarig.¹⁷⁵

Försäkringsbolagen har full regressrätt avseende ersättning de utgett på egendom de försäkrat. Om den skadelidande har en skadeförsäkring, har dennas försäkringsbolag följaktligen full regressrätt mot skadevällaren.¹⁷⁶ Detta regleras i 7 kap. 9 § FAL. Denna princip gäller också i övrigt även när regressrätten inte behandlas i lag.¹⁷⁷ Regressen sker då enligt skadeståndsrättsliga regler.¹⁷⁸ Försäkringsbolaget har samma rätt som den skadelidande hade innan försäkringsbolaget övertog skadelidandes fordran.¹⁷⁹

Det finns en regressöverenskommelse mellan försäkringsbolag där de flesta försäkringsbolag är anslutna. Enligt avtalet får regress inte ske när ersättningen från försäkringen understiger ett prisbasbelopp (för tiden skadan inträffade)¹⁸⁰ för en och samma skada. Ett regresskrav mot en fysisk person som omfattas av en ansvarsförsäkring får endast ställas om skadan uppkommit genom grov vårdslöshet eller uppsåt.¹⁸¹ När skadevällaren inte omfattas av en försäkring är däremot regressöverenskommelsen inte

---

¹⁷¹ Bengtsson, Strömbäck, Skadeståndslagen, en kommentar, s. 421.

¹⁷² SOU 1975:103, s. 51.

¹⁷³ Mellqvist, Persson, Fordran & Skuld, s. 63.

¹⁷⁴ Mellqvist, Persson, Fordran & Skuld, s. 63 f.

¹⁷⁵ Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, s. 272.

¹⁷⁶ SOU 1975:103, s. 62.

¹⁷⁷ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 113.

¹⁷⁸ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 334 f.

¹⁷⁹ Hellner, Radetzki, Skadeståndsrätt, s. 422.

¹⁸⁰ 2 kap. 6-10 §§, Socialförsäkringsbalken. 2013 års prisbasbelopp är 44 500 kr.

¹⁸¹ RÖ för skador inträffade från och med den 1 juli 2005.

tillämplig och istället skyddas privatpersonen av jämningsreglerna 6 kap. 2 § SkL. Om skadevållarens handling, delvis eller helt, täcks av en ansvarsförsäkring, behöver vårdslösheten inte vara grov för att ett regresskrav ska vara tillåtet från skadelidandes försäkringsbolag mot den ansvarsförsäkrade personen.¹⁸² Förutom 6 kap. 2 § SkL, kan även 2 kap. 4 § SkL prövas vid regresser om en av skadevållarna som inte omfattas av en ansvarsförsäkring är omyndig, för att utröna vad som är skäligt för den omyndiga att utge i regress.¹⁸³

Privatpersonens egna försäkringsbolag får aldrig göra en regress mot sin egna försäkringstagare eftersom det är risken för att bli ansvarig den försäkrade skyddar sig emot genom en ansvarsförsäkring. Det skulle gå emot den grundläggande idén med ansvarsförsäkringens funktion. Är skadevållaren ensam ansvarig sker ingen regress mot denna, men är den ansvarsförsäkrade solidariskt ansvarig med flera skadevållare kan en regress mot de andra skadevållarna ske.¹⁸⁴

---

¹⁸² Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, s. 107.

¹⁸³ Prop. 1972:5 s. 590.

¹⁸⁴ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1575.

6 Förslag till lagändring

I skrivelsen från Barnombudsmannen och Kronofogdemyndigheten, i doktrin, och i utredningar har det funnits förslag till ändring av 6 kap. 4 § SkL som reglerar det solidariska ansvaret. Den nu gällande lagtexten är formulerad på följande vis:

”Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem.”

I SOU 2004:122 framkom att en konsekvens av att ungdomar åläggs ett omfattande skadeståndsansvar är att dessa lätt kan lockas att ägna sig åt svartjobb och kriminalitet. Dessutom binder de solidariska skadestånden samman de ansvariga på ett destruktivt sätt.¹⁸⁵

Enligt statistik från Skatteverket fanns 6000 omyndiga med skulder hos Kronofogden år 2003.¹⁸⁶ Även om den solidariskt ansvariga betalar ”sin del” av skadeståndet får denna en anmärkning hos Kronofogden så länge de andra inte betalar ”sin del”. Detta i sin tur betyder betalningsanmärkningar 3 år framåt efter att den gemensamma skulden har försvunnit.¹⁸⁷ I utredningen kommer man fram till att huvudregeln borde vara att delat skadestånd föreligger för omyndiga.¹⁸⁸ Undantag från solidariskt ansvar sker i dagsläget endast genom att jämkning sker men i utredningen anser man att en delning av ansvaret ska kunna ske även utan jämkning.¹⁸⁹ I utredningen ville man inte komma med ett färdigt förslag till ändring av 6 kap. 4 § SkL, eftersom det saknades utrymme för det i direktiven.¹⁹⁰ Dock kom de fram till att delat ansvar ska föreligga för ungdomar som blivit skadeståndsskyldiga genom brottsliga gärningar. Det delade ansvaret föreslås gälla som huvudregel oberoende om jämkning sker eller inte. Dessutom anser utredningen att åldern för att räknas som ungdom ska vara upp till 21 år. Utredningen ger ett förslag på hur en ändring skulle kunna se ut på följande vis:

”Den som vållat skada genom brott innan han fyllt tjuogoett år svarar inte heller i annat fall solidariskt för skadeståndet. Vad som nu sagts skall dock inte gälla om det är oskäligt.”

I skrivelsen från Barnombudsmannen och Kronofogdemyndigheten föreslås en lagändring eftersom de anser att nuvarande lydelse drabbar skadevållande ungdomar för hårt. Under senare år har cirka 1200 till 1400 ungdomar årligen noterats för obetalda skadestånd. Antalet unga vuxna på

---

¹⁸⁵ SOU 2004:122, s. 632.

¹⁸⁶ SOU 2004:122, s. 631.

¹⁸⁷ SOU 2004:122 s. 632.

¹⁸⁸ SOU 2004:122, s. 635 f.

¹⁸⁹ SOU 2004:122, s. 636.

¹⁹⁰ SOU 2004:122, s. 635 f.

18-24 år som hade skulder hos Kronofogden vid årsskiftet 2010/2011, uppgick till 12 000 skadeståndsskulder. I skrivelsen tror man att många av dessa skulder uppkommit när skadevållaren var under 18 år. I skrivelsen ser man detta som ett problem för skadelidande som inte får sitt skadestånd, och för den unga skadevållaren som får ekonomiska svårigheter trots att denna hade kunnat betala en del av skadeståndet som motsvarande vad denna skulle ha betalt senare vid en regress mellan de solidariskt skadeståndsskyldiga. Skrivelsen bygger till stor del på samma resonemang som framkommer i SOU 2004:122. Lagförslaget i skrivelsen är ett tillägg till den nuvarande lydelsen i 6 kap. 4 § SkL:

”Den som vållat skada genom brott innan han fyllt arton år svarar inte heller annat fall solidariskt för skadeståndet. Vad som föreskrivs nu ska dock inte gälla om det är oskäligt.”

Det solidariska ansvaret utgör en stark huvudregel och det finns inga möjligheter för domstolen att döma ut ett delat ansvar utan jämkning. Att döma ut delat ansvar på en gång skulle vara en mer ekonomiskt effektiv lösning enligt Dufwa, eftersom kostnader för regresser sparas in.¹⁹¹ Solidariskt ansvar föreslås även fortsättningsvis vara huvudregel men denna huvudregel ska kunna frångås när det föreligger särskilda skäl. Delat ansvar föreslås föreligga när det är skäligt ur helhetssynpunkt och att omständigheterna i skälighetsprövningen ska vara försäkringsförhållanden och omständigheterna i övrigt.¹⁹² Dufwas förslag till ändring av 6 kap. 4 § SkL är mer allmän och riktar inte in sig särskilt på omyndiga:

”Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i den skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem. Ansvaret kan dock i stället fördelas direkt mellan de skadeståndsskyldiga efter vad som är skäligt, om särskilda skäl påkallar detta.”¹⁹³

I SOU 2002:1 vill man ändra 6 kap. 4 § SkL så att omständigheterna för den inbördes uppdelningen mellan skadeståndsskyldiga regleras i paragrafen. Ändringen ska ske genom att lägga till följande stycke efter det befintliga stycket i 6 kap. 4 § SkL:

”Vad de solidariskt ansvariga har betalat i skadestånd skall slutligen fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till grunden för skadeståndsansvaret, graden av vållande på ömse sidor samt omständigheterna i övrigt.”

---

¹⁹¹ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1484.

¹⁹² Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1485.

¹⁹³ Dufwa, Flera skadeståndsskyldiga, s. 1485.

7 Avslutande diskussion och analys

7.1 Förutsättningar för solidariskt ansvar

För att solidariskt skadestånd ska föreligga måste, som tidigare nämnts, alla förutsättningar för skadeståndsansvar vara uppfyllda för var och en av de solidariskt skadeståndsskyldiga. För att skadeståndsansvar i allmänhet ska föreligga är de viktigaste förutsättningarna att de skadeståndsskyldiga orsakat skadan genom vållande och att det förelegat adekvat kausalitet mellan handling och skada. De solidariskt ansvariga måste ha orsakat en och samma skada. Det blir en komplex bedömning av det solidariska ansvaret när flera skadeorsaker ger upphov till en och samma skada.

Ur ordalydelsen i 6 kap. 4 § SkL kan läsas att förutsättningarna för att bli solidariskt skadeståndsansvarig är att skadevållarna gjort sig skyldiga till samma skada. Det solidariska ansvaret ska föreligga såvida det inte föreligger någon begränsning för någon av de solidariskt skadeståndssansvariga. Solidariskt ansvar är således huvudregeln och ska endast frångås vid begränsningar i skadeståndsskyldigheten för någon av skadevållarna. Ändamålet med lagen enligt förarbetena var att befästa gällande skadeståndsrättsliga principer vilket går väl ihop med lagens ordalydelse. Praxis har inte ändrats sedan SkL tillkommit vilket visar på att lagen inte skiljer sig från dessa principer. Syftet med solidariskt ansvar är reparation, d.v.s. att skadelidande i så stor utsträckning som möjligt ska få ut sin ersättning. Förutsättningarna för att få ut skadeståndet ökar genom möjligheten att rikta krav mot endera part för att få ut det totala skadeståndsbeloppet.

Huruvida det föreligger vållande är en svår bedömning då många olika faktorer spelar in och dessa olika omständigheter avvägs mot varandra. De individuella omständigheterna kan variera från fall till fall och det är svårt att avgöra när en omständighet ska vara vägledande för ett annat liknande fall. Vållande definieras dessutom inte i någon lagtext och i förarbetena fastställs inte några direktiv för hur en vållandebedömning ska ske. Vållande klargörs istället genom praxis. Enligt motiven ska HD döma utefter allmänrättsliga principer. Denna frihet för HD krävs enligt min uppfattning att det inte går att förutse omständigheter i varje enskilt fall som krävs för vållandebedömningen.

Jag gör samma tolkning som behandlad doktrin på området, att när väl kausaliteten är styrkt finns det inga långtgående krav på att skadan ska vara förutsägbar. Tidigare nämnda exemplet, NJA 1931 s. 7, där en tredje man tänder på bensin som släppts ut i en hamn, kan knappast anses förutsägbart. Att en skada genom vårdslöshet redan har skett innan nästa skada inträffar kan vara en anledning till en hårdare bedömning. Enligt min mening kan det

minskade kravet på förutsebarhet härledas till reparationsperspektivet och skadelidandes intresse.

Kriterierna för vad som utgör en och samma skada klagörs varken i förarbeten eller i lagtext, utan klarförs istället i praxis. Den enda gemensamma förutsättningen för att det ska bedömas vara en och samma skada är att den inte ska vara uppdelbar. Liksom vållandebedömningen är frågan huruvida det ska vara en och samma skada osäker och avgörs från fall till fall. Det skulle vara väldigt svårt om inte omöjligt att på förhand göra en generell bestämmelse när det går att dela upp en skada eller inte, eftersom frågan endast går att ta ställning till genom en utredning i en process i det enskilda fallet. Däremot borde vissa kriterier i förarbetena till 6 kap. 4 § SkL klargöra hur bedömningen ska ske för att utröna huruvida det rör sig om en och samma skada eller inte.

Jag anser att hänsyn ska tas till olika skadeorsaker i så stor utsträckning som möjligt. Det är till fördel utifrån den ansvariges perspektiv ifall denne kan få ”avlastning” från hela skadeståndsansvaret. När alla förutsättningar är uppfyllda för skadestånd skulle det vara stötande ur preventionssynpunkt att den andra skadevällaren skulle gå helt utan ansvar av anledningen att även en annan skadevällare har gjort sig ansvarig för samma skada. Även utifrån reparationssynpunkt är det mer fördelaktigt att ta hänsyn till olika skadeorsaker eftersom möjligheterna är större att få ut mer i skadestånd om den ena skadevällaren skulle vara insolvent. I vissa fall skulle det dock kunna tänkas vara till skadelidandes nackdel. Ersättningen från den ena skadeorsaken kan vara mer förmånlig än från den andra skadeorsaken som inträffar senare. Under tiden den andra skadeorsaken verkar, skulle det kunna drabba skadelidande genom att denna får mindre i ersättning. Exempelvis är ofta ersättning för skada i följd av trafik förhållandevis förmånlig jämfört med andra ersättningar. I NJA 1950 s. 650 drabbades skadelidande av en skada i följd av trafik och utan samband med bilolyckan blev denne sjuk. Om ersättningen till skadelidande varit mindre för sjukdomen än för skadan i följd av trafik (framgår inte av rättsfallet), skulle mellanskillnaden eventuellt skadelidande fått stå för och endast fått den lägre ersättningen under tiden sjukdomen varade. Detta skulle leda till en osäkerhet för skadelidande om ersättningen för en skada kan utebli eller minska om en annan skada inträffar under tiden.

Jag anser i likhet med vad som framkommer i praxis och förarbeten, att uppsåtliga handlingar ska bedömas strängare än oaktsamma, speciellt vid personskada. Ur preventionssynpunkt är det mer benäget att skadevällare som begår handlingar av uppsåt eller grov oaktsamhet får ett större skadeståndsansvar för att i framtiden handla mer aktsamt än skadevällare som inte begått handlingen av uppsåt utan av oaktsamhet. Ur ett reparationsperspektiv föreligger inte samma incitament till att göra skillnad mellan uppsåt och oaktsamhet, då det ligger i skadelidandes intresse att få skadan ersatt.

7.2 Ändamål med lagarna som reglerar omyndigas solidariska skadeståndsansvar

För omyndiga görs en vållandebedömning med en vuxnas normala handlande som norm. Denna bedömning ska göras även vid lek enligt förarbeten och Hellners slutsatser. Bengtsson och Strömbäck anser däremot att det inte går att jämföra omyndigas vållande vid lek med en vuxens, eftersom vuxna inte leker och det därför inte uppstår liknande situationer. Jämförelsenormen ska istället vara ett barns normala handlande i samma ålder. Jag anser att det i de fall det går att jämföra hur en vuxen hade handlat får domstolen göra en objektiv bedömning i så lång utsträckning som möjligt och annars får en subjektiv bedömning göras. Om domstolen skulle göra en subjektiv bedömning skulle utgången i många fall bli att vållande inte förekommit eftersom man inte kan förvänta sig att ett barn handlar med samma mognad som en vuxen. Konsekvensen skulle bli att skador till följd av lek skulle bli svårare att få skadestånd för jämfört med andra skadehandlingar orsakade av barn. Vad det gäller den mildare bedömningen av ”ömsesidiga handgripligheter”, går det i linje med den vanliga vållandebedömningen gällande vuxna vid sport, att man som deltagare anses ha accepterat riskerna. Med hänvisning till det sagda anser jag, liksom praxis, att bedömningen av skadevållarens handling bör vara mild. I situationer utanför lek är bedömningen hårdare och går i linje med ”den vuxna bedömningen”. Ett exempel på detta är NJA 1993 s. 149 där en skadelidande utanför sporten råkade ut för en skada och där skadevållarens handlingar bedömdes hårdare.

Enligt ordalydelsen till 2 kap. 4 § SkL borde ändamålet med lagen vara att hänsyn tas till omständigheterna ålder, utveckling, handlingens beskaffenhet föreliggande ansvarsförsäkring, andra ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter upp till arton års ålder. Enligt förarbeten, doktrin och praxis görs en åtskillnad mellan hur man ska bedöma ansvarsfrågan när skadevållaren är under respektive över 15 år. Upp till 15 års ålder sker en proportionalitetsbedömning av barnets ålder och utveckling mot skadeståndets storlek. För skadevållare över 15 år kan skadeståndet endast jämkas av ekonomiska skäl. Denna åtskillnad för skadevållare över och under 15 år är inget som kan utläsas i lagens ändamål utifrån ordalydelsen. Enligt förarbetena är detta dock ändamålet med lagens tillämpning. När rättstillämpningen inte följer lagens ordalydelse äventyrar det rättssäkerheten betydelsen av lagens auktoritet urholkas. Enligt min uppfattning är det bättre att lagen tillämpas utefter ordalydelsen och vid otillfredsställande resultat får lagtexten ändras istället.

En avvägning görs mellan skadelidandes och skadevållarens intresse för i vilken situation en förmögenhet kan användas till skadestånd. Det verkar som att det inte är storleken på förmögenheten som är avgörande vid skadeståndsbedömningen, utan i vilken grad skadevållaren är beroende av förmögenheten för att klara sitt framtida underhåll eller för att inte tvingas

flytta ifrån sitt stadigvarande boende. Förklaringen av begreppet förmögenhet är gjord i förarbetena till den allmänna jämningsregeln och utgår från en vuxen person. Till skillnad från vuxna äger barn oftast inte sitt eget boende och har inte börjat pensionsspara. Barn har i vissa fall ett konto i sitt namn men denna förmögenhet är inte avgörande för barnens framtida försörjning. Inte heller arvsbodeln kan räknas vara avgörande för barns framtida försörjning eller för att kunna bo kvar där de bor stadigvarande eftersom de försörjs av sina föräldrar som även äger boendet (såvida skadevållaren inte bor i hyresrätt). Det borde därför vara ytterst få fall där en förmögenhet inte ska tas med i skadeståndsbedömningen när det gäller omyndiga skadevållare. Avvägningen sker mellan skadelidandes intresse av reparation och skadevållarens behov av återanpassning till samhället. Finns det förmögenheter är det ingen risk för att skadevållaren behöver återanpassas eller hamnar i tunga skulder innan vuxen ålder och då ska inte heller 2 kap. 4 § SkL tillämpas.

Skadeståndsrättsligt är det mer fördelaktigt för omyndiga skadevållare som handlar under psykisk störning att åberopa 2 kap. 4 § SkL än 2 kap. 5 § SkL. Det tas hänsyn till samma omständigheter för omyndiga och personer under en psykisk störning. Skillnaden är att domstolen är mer benägen att sätta ner skadestånd för omyndiga med anledning av skadevållarens ekonomiska situation eftersom man värnar mer om omyndigas återanpassning till samhället. Försäkringsrättsligt är det mer fördelaktigt att åberopa att skadevållaren, när denna är över 11 år, handlade under en psykisk störning eftersom ersättningen från ansvarsförsäkringen inte får sättas ner vid uppsåtliga handlingar gjorda av personer under psykisk störning enligt 4 kap. 9 § FAL.

Precis som HD uttalade i NJA 1993 s. 727, har 6 kap. 2 § SkL ingen större funktion när 2 kap. 4 § SkL är tillämplig eftersom det är samma omständigheter som tas hänsyn till i båda lagrummen. HD uttalade att förarbetena dock kan ge ledning till hur 2 kap. 4 § SkL ska tillämpas. Under arbetets gång har förarbetena till den allmänna jämningsregeln gett svar på frågor som inte behandlas i 2 kap. 4 § SkL. Det verkar dock svårare att få skadeståndet jämkat av hänsyn till återanpassning genom den allmänna jämningsregeln än genom 2 kap. 4 § SkL. I användningen av 6 kap. 2 § SkL ska återanpassningen vara avgörande i sista hand när även när alla andra omständigheter talar för en jämkning. För omyndiga däremot väger det tungt att de inte inleder sitt vuxna liv med skulder.

7.3 Ansvarsfördelningen för omyndiga

Enligt förarbetena görs undantag från skälighetsbedömningen när vuxna - och omyndiga skadevållare tillsammans blir solidariskt skadeståndsansvariga. Då tas hänsyn till omständigheterna i 2 kap. 4 § SkL. En omyndig som begått en skadevållande handling uppsåtligt bedöms mildare, med hänsyn till åldern, än en vuxen som begått handlingen av oaktsamhet. Det borde i de flesta fall få konsekvensen att de vuxna svarar

solidariskt fullt ut för skadeståndet medan omyndiga får skadeståndet delat d.v.s. ett partiellt delat skadestånd som Dufwa kallar det. Förarbetena behandlar inte hur ansvarsfördelningen ser ut när omyndiga tillsammans blir solidariskt ansvariga. Även då borde med största sannolikhet omständigheterna i 2 kap. 4 § SkL beaktas och skadevållarnas skadeståndsansvar bedömas olika när det är någon större åldersskillnad mellan skadevållarna eller om den ene är under och den andra är över 15 år. Det är vanligare att barn får jämkat skadestånd i större utsträckning än ungdomar eftersom man i regel utgår ifrån att barn inte ska betala hela skadeståndet och för ungdomar utgår man ifrån att de ska betala hela skadeståndet. När två barn begår en skadevållande handling utgår man i regel ifrån att fullt skadestånd inte ska åläggas så därför borde det vanligaste vara ett delat ansvar utefter omständigheterna i 2 kap. 4 § SkL. För ungdomar som begår en skadehandling tillsammans är det vanligare att ett fullt skadestånd åläggs och då beaktas de allmänna principerna för ansvarsfördelning utan någon begränsning i skadeståndsskyldigheten eller inverkan av 2 kap. 4 § SkL.

För skadevållare under tolv år är rätten till regress i allmänhet något som enbart berör de inblandade försäkringsbolagen. När försäkringen inte gäller är det de omyndiga skadevållarna som får göra upp sinsemellan. Osäkerheten huruvida skadevållaren kommer få ut en del av skadeståndet från de andra ansvariga gör att alla skadevållarna kan tänkas dra sig för att betala skulden. Enligt lagförslagen så motiveras delat ansvar med att skadevållarna annars sammanförs på ett destruktivt sätt. Det skulle kunna innebära att skadevållarna som har orsakat skada genom brott är i riskzonen för att de tillsammans försöker bli av med skulden och få tag på pengar genom nya brott. Hade istället skadeståndet delats upp direkt mellan skadevållarna hade detta beteende till viss del motverkats eftersom var och en av skadevållarna endast ansvara för sin del oberoende av huruvida de andra skadeståndsskyldiga betalar sin del av skadeståndet. Ett av syftena med 2 kap. 4 § SkL är att underlätta omyndigas återanpassning till samhället genom att jämka oskäliga skadestånd. Delat ansvar skulle därmed bättre stämma överens med ändamålet av 2 kap. 4 § SkL.

7.4 Jämkningsreglens effekt för skadelidande

Enligt förarbetena ska jämkningen i sista hand drabba skadelidande och det är inte den som lidit skada som ska bära risken för att skadevållaren ur återanpassningsperspektiv får sitt skadestånd jämkat. Det är i första hand det allmänna och inte den skadelidande som ska stå för risken. Vid regress är det meningen att det ska vara de övriga skadevållarna som ska stå för risken att en av de solidariskt ansvariga får sitt skadestånd jämkat. När skadevållarna får sitt skadestånd delat drabbar det ändå skadelidande oavsett om skadeståndet blir jämkat eller inte. Istället för att skadelidande ska kräva en av skadevållarna på hela skadeståndet, får denna kräva flera olika skadevållare. När flera är solidariskt ansvariga räcker det med att

endast en av skadevällarna är solvent för att skadelidande ska få ut sin ersättning. Vid delat ansvar är det istället skadelidande som får uteblivet skadestånd för varje skadevällare som är insolvent. När skadelidande omfattas av en skadeförsäkring, drabbar det inte denne om skadeståndet blir jämkat och delat. Då är det istället försäkringsbolaget som går in och övertar skadelidandes fordran och denne får ersättning för hela skadan.

Enligt förarbetena till 2 kap. 4 § SkL är det barnen som får bära risken för att de inte omfattas av en ansvarsförsäkring. Jag anser, liksom förarbetena, att det inte är skadelidande som ska bära risken för att skadevällaren saknar försäkring. Konsekvensen av den nuvarande regleringen är dock i praktiken att skadelidande drabbas av att den omyndiga skadevällaren inte omfattas av en försäkring eftersom en kraftig jämkning av skadeståndet sker som huvudregel när mindre barn begår skadehandlingar och inte omfattas av någon försäkring. Istället för att skadelidande i slutändan ska drabbas av att den omyndiga skadevällaren inte har en försäkring, borde risken ligga hos föräldrarna. Denna lösning förespråkas av mig, inte p.g.a. preventionsskäl mot föräldrarna, utan för att det är den mest rimliga lösningen för att skadelidande ska få sin reparation utan att det drabbar den omyndige skadevällaren. Risken skulle istället pulveriseras genom försäkring. Det borde vara obligatoriskt med en hemförsäkring och därmed en ansvarsförsäkring för personer med barn. Avsaknad av ansvarsförsäkring ska drabba föräldrarna som, till skillnad från sina barn, har möjlighet att försäkra sig mot risken.

7.5 Lagförslag

SOU 2004:122 samt skrivelsen från Barnombudsmannen och Kronofogdemyndigheten har samma innebörd, bortsett från upp till vilken ålder delat ansvar ska utdömas som huvudregel. I utredningen, där fokus ligger på unga lagöverträdare, vill man att det delade ansvaret ska tillämpas upp till 21 års ålder, vilket stämmer överens med maxåldern för en mildare bedömning av brottspåföljden. I skrivelsen är förslaget att huvudregeln för delat ansvar ska gälla upp till 18 års ålder. Eftersom skadeståndsrätten i övrigt riktar in sig på att man i myndig ålder ska räknas som vuxen, anser jag att även 6 kap. 4 § SkL ska utgå ifrån den skadeståndsrättsliga principen. De omyndiga riskerar inte att behöva betala hela skadeståndsbeloppet och påverkas inte av att de andra ansvariga inte betalar sin del. Skadelidande har i vanliga fall en fördel att kunna kräva en av de solidariskt ansvariga på hela skadeståndet. Dock anser jag att det solidariska ansvaret är till nackdel för skadelidande i de fall omyndiga begår ett brott och någon ansvarsförsäkring inte är tillämplig. Det är inte så vanligt att omyndiga har tillgångar eller någon inkomst och då är det av ringa betydelse vem den skadelidande kräver på skadestånd eftersom det i många fall inte är någon som är solvent. Ett delat ansvar i dessa fall skulle gå väl ihop med syftet med 6 kap. 4 § SkL, vilket är reparation. Skadelidande ska i så stor utsträckning som möjligt få ersättning för sin skada. Båda lagförslagen riktar endast in sig på brottsliga handlingar. Tanken bakom lagförslagen är antagligen att det vid brott är viktigare med möjligheter till återanpassning till samhället och att

skadevållarna inte bindas ihop på ett destruktivt sätt genom solidariskt skadestånd. Detta borde enligt min mening få konsekvensen att det blir en fördel för skadevållare som begår skadehandlingen genom uppsåt (som krävs för brott som huvudregel), jämfört med skadevållare som handlar genom grov oaktsamhet. Om flera omyndiga vållar en skada tillsammans varav en svarar genom uppsåt och de andra genom vållande skulle den som svarar genom uppsåt få ett delat ansvar medan de andra fortfarande svarar solidariskt för resterande del. Därför anser jag att oavsett vilken grad av skuld handlingen har företagits så ska delat ansvar föreligga för att konsekvensen av lagändringen inte ska bli orimlig.

Dufwa anser att delat ansvar ska föreligga när det är skäligt och att delat ansvar ska kunna utges även utan jämkning i likhet med ovanstående förslag. Skillnaden mot de andra förslagen är att detta gäller allmänt för solidarisk skadeståndsskyldighet och inte är begränsad till omyndiga. Fördelen med detta förslag, ur omyndigas perspektiv, är att det delade ansvaret inte begränsas till brottsliga handlingar.

I SOU 2002:1 föreslås att ansvarsfördelningen ska regleras direkt mellan de skadeståndsskyldiga i 6 kap. 4 § SkL och det preciseras vilka omständigheter som ska tas hänsyn till vid fördelningen. Att ha uttryckliga rekvisit i lagen hade ökat rättssäkerheten och kanske blivit en mer konsekvent bedömning av fördelningen. Nackdelen är att det finns risk för att en sådan lagregel skulle bli alldeles för generell och utan praktisk betydelse för att domstolen ska kunna få någon vägledning i sin bedömning. I förslaget är det inga nya principer om ansvarsfördelning som framkommer. Förutom omständigheterna som nämns i förslaget, skulle även presumtion för delning efter huvudtalet tas med, samt hur ansvarsfördelningen ska se ut när en eller flera av skadevållarna är insolventa för att ha med de principer som finns vid ansvarsfördelningen. Dessa omständigheter att ta hänsyn till som utarbetats genom praxis skulle inte kunna kategoriseras in under ”övriga omständigheter”, eftersom det snarare ska vara en öppning för situationer och omständigheter som inte klargjorts av praxis än. Även tidigare lagförslag där regress ska regleras har inte lett till någon lagändring p.g.a. att de komplicerade frågorna som rör ansvarsfördelningen inte helt är utredda.

Alla ovanstående lagförslag innebär att delat ansvar kan aktualiseras även när jämkning inte sker. Liksom Dufwa anser jag att domstolen ska ha större frihet att kunna utdöma ett delat ansvar när det ur helhetssynpunkt, är mer fördelaktigt för skadevållarna och skadelidande.

7.6 Slutsats

De slutsatser som kan dras är att mycket av gällande rätt i området för solidariskt ansvar är upp till domstolen att bedöma utifrån allmänrättsliga skadestandsregler. De regleringar som finns i SkL är allmänt hållna och ger utrymme för att ta hänsyn till omständigheter i det enskilda fallet. Det enda uttryckliga krav är att skadeståndsskyldighet ska föreligga för var och en av

skadevållarna, och att de ansvariga ska ha orsakat en och samma skada för att solidariskt skadeståndsansvar ska föreligga.

Ändamålet med 2 kap. 4 § SkL är att ha en jämkningsregel som tar hänsyn till att skadevållaren är omyndig, där större vikt läggs vid att skadevållaren ska kunna återanpassas till samhället, utan svartjobb och betalningsanmärkningar, till skillnad från den allmänna jämkningsregeln. Ändamålet med lagen utifrån ordalydelsen är att alla omständigheter ska beaktas upp till 18 års ålder. Enligt förarbetena är ändamålet med lagen att alla omständigheter ska beaktas upp till 15 års ålder men från 15 år så ska i regel endast de ekonomiska omständigheterna beaktas. Min slutsats är att antingen får lagen skrivas om så att ändamålet passar bättre ihop med ordalydelsen eller ska alla omständigheter beaktas upp till 18 års ålder, av rättssäkerhetsskäl. Jag anser att det senare alternativet är att föredra.

Fördelningen ska i dagsläget ske utefter de omständigheter som finns i 6 kap. 4 § SkL och delat ansvar ska endast ske genom jämkning när ett fullt skadestånd skulle vara oskäligt för någon av skadevållarna. Huvudregeln är även om det är omyndiga som begår en skadehandling tillsammans, ett solidariskt ansvar.

Omfattar skadeförsäkring eller ansvarsförsäkring skadan påverkas inte skadelidande av jämkningen enligt 2 kap. 4 § SkL eftersom försäkringen ersätter skadan fullt ut oavsett om jämkning sker eller inte. När försäkringen inte ersätter skadan drabbas skadelidande däremot av att skadeståndet blir delat, vilket gör att denne får kräva ut skadestånd från varje enskild skadevållare och att skadelidande får mindre i ersättning.

Förslagen till delat ansvar som huvudregel kan vara till fördel för skadelidande eftersom skadevållarna blir mer benägna att betala sin del och är oberoende av huruvida de andra skadevållarna betalar eller inte. Att det delade ansvaret endast skulle gälla brottsliga handlingar skulle ge en orimlig konsekvens för skadevållarna. Min åsikt är därmed att delat ansvar ska föreligga som huvudregel för omyndiga oavsett vållandegrad och omständigheterna som ska tas hänsyn till vid bedömningen av 2 kap. 4 § SkL ska gälla upp till 18 års ålder.

Bilaga

14 mars 2011 | Skrivelser

Förslag till ändring i 6 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207)

Härigenom föreslås i fråga om skadeståndslagen (1972:207) att i 6 kap. 4 § införs ett andra stycke enligt följande.

Nuvarande lydelse

Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem.

Föreslagen lydelse

Skall två eller flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet, i den mån ej annat följer av att begränsning gäller i skadeståndsskyldighet som åvilar någon av dem.

Den som vållat skada genom brott innan han har fyllt arton år svarar inte heller i annat fall solidariskt för skadeståndet. Vad som föreskrivs nu ska dock inte gälla om det är oskäligt.

Inledning

Den vanligaste typen av fordringar riktade mot minderåriga avser skadeståndsberättigades (brottoffers) fordran på skadestånd. Under senare år har antalet 15-17-åringar registrerade i Kronofogdemyndighetens register på grund av obetalda eller för sent betalda skadeståndsskulder legat på 1 200 – 1 400 personer. Hos Kronofogdemyndigheten finns också många unga vuxna (över 18 år) registrerade för obetalda skulder avseende skadestånd vilka uppkommit när de unga vuxna var minderåriga. Vid årsskiftet 2010/2011 fanns nästan 12 000 18-24-åringar registrerade hos Kronofogdemyndigheten på grund av obetalda eller för sent betalda skadeståndsskulder. I flera fall kan deras skadeståndsskulder ha uppkommit då de var minderåriga.

Det innebär ett successivt växande problem för brottsoffren som får vänta länge på sitt skadestånd, för den unge skadeståndsskyldige, som får börja sitt vuxenliv som gäldenär trots att han/hon kanske har möjlighet att göra rätt för sig avseende "sin del", men det innebär även problem för samhället.

Reglerna om solidariskt skadeståndsansvar behöver reformeras för att minimera de negativa effekter som nuvarande lagstiftning innebär för brottsoffret, minderåriga lagöverträdare och samhället i stort. Vi bedömer att det nuvarande undantaget från solidariskt ansvar bör kunna göras oberoende av om jämkning av skadeståndet sker eller inte. Istället bör delat ansvar göras till huvudregel i de fall minderåriga döms till att betala skadestånd om domstolen inte finner det oskäligt.

Gällande rättstillämpning

Om flera personer är skadeståndsskyldiga för samma skada svarar de enligt huvudregeln i 6 kap. 4 § skadeståndslagen solidariskt. Professor Bill Dufwa har beskrivit solidaritetsprincipen i följande formulering: "Solidaritetsprincipen är sträng mot den som blir tvungen att betala fullt till den skadelidande."(1) Syftet med

solidariskt skadeståndsansvar är att ge rättsliga fördelar till den skadelidande som kan vända sig till vem som helst av de skadeståndsskyldiga för att kräva ut hela beloppet. Samtidigt har det inte tagits någon större hänsyn till det solidariska skadeståndsansvarets negativa effekter för dem som vill kunna göra rätt för sig. Bestämmelsen innebär att man inte tar hänsyn till om de skadeståndsskyldiga i olika grader varit vållande till skadan. Det saknar alltså betydelse om den ene kan betraktas som huvudansvarig och den andra som biansvarig. Även i ett sådant fall är principen att de skadeståndsskyldiga ansvarar solidariskt med hela beloppet oavsett ålder.

Minderåriga lagöverträdare kan undgå solidariskt ansvar främst genom jämkning av skadeståndet med stöd av 2 kap. 4 § skadeståndslagen. För att frånga solidariskt skadeståndsansvar måste alltså domstolarna först finna skäl för jämkning för att därigenom kunna befria minderåriga lagöverträdare från det solidariska skadeståndsansvaret. Delat ansvar är med andra ord underordnat huvudregeln som är solidariskt ansvar oavsett ålder.

Tidigare förslag om regeländringar har på olika sätt handlat om att delvis eller helt ersätta det solidariska skadeståndsansvaret med delat ansvar utan att det specifikt har handlat om minderårigas utsatta situation.(2) Vi gör bedömningen att det nuvarande undantaget från solidariskt ansvar bör kunna göras oberoende av om jämkning sker eller inte. Istället bör delat ansvar göras till huvudregel i de fall minderåriga döms till skadestånd. En sådan bestämmelse skulle kunna utformas på så sätt att det i 6 kap. 4 § införs ett andra stycke av lydelse "Den som vållat skada genom brott innan han fyllt arton år svarar inte heller i annat fall solidariskt för skadeståndet. Vad som nu föreskrivits ska dock inte gälla om det är oskäligt". Bestämmelsen skulle innebära att delat ansvar skall gälla, även om domstolen inte har funnit skäl att jämka skadeståndet.(3) Samtidigt ges domstolen en fortsatt möjlighet att döma till solidariskt skadeståndsansvar vid tillfällen då någon eller några av de skadeståndsskyldiga har goda ekonomiska resurser.

Den skadeståndsberättigade/brottsoffret

Vi anser att det måste bli enklare för brottsoffer att bli ekonomiskt kompenserade när de tilldömts skadestånd. Nuvarande regelverk ställer höga krav på brottsoffrets agerande för att få ekonomisk ersättning. Skadeståndskravet går först via Kronofogdemyndigheten som försöker driva in skadeståndet. Med dagens system försätts brottsoffret i ett påfrestande situation genom att först behöva bevisa att var och en av de skadeståndsskyldiga saknar tillgångar för att därefter redogöra för sin egen försäkringsskydd. När dessa möjligheter är uttömda kan brottsoffret vända sig till Brottsoffermyndigheten för att söka brottsskadeersättning.

Det solidariska skadeståndsansvaret medför med andra ord att brottsoffret måste visa att samtliga skadevällare saknar förmåga att betala skadeståndet innan han eller hon kan gå vidare och söka försäkringsersättning och senare brottsskadeersättning. Ett delat skadeståndsansvar skulle innebära att brottsoffret kan söka sådan ersättning så snart det visar sig att någon av gärningsmännen saknar betalningsförmåga. Det skulle i dessa fall förkorta tidsåtgången för brottsoffret att få ekonomisk kompensation.

Vi föreslår att solidariskt skadeståndsansvar ska utdömas om ett delat ansvar vore oskäligt. Denna undantagsregel bör tillämpas om någon eller några av skadevällarna har goda ekonomiska resurser.

Den skadeståndsskyldige/skadevällaren

Det solidariska skadeståndsansvaret upplevs många gånger som oproportionerligt och orättvist av minderåriga lagöverträdare som vill kunna göra rätt för sig. Den nuvarande utformningen av lagen binder dessutom samman flera unga lagöverträdare rent ekonomiskt vilket försvårar deras återanpassning till samhället. Att det upplevs som orättvist beror till stor del på att den skadeståndsskyldige även

efter betalning av vad han eller hon upplever som sin "del" av skadeståndet riskerar att bli föremål för verkställighetsåtgärder och hamna i Kronofogdemyndighetens register. Incitamentet för återanpassning inför vuxenlivet kan komma att helt försvinna för en minderårig som trots betalningsvilja inte kan undkomma skuldsättning. Samtidigt finns det inte några klara samhällsekonomiska fördelar med nuvarande regelverk, eftersom regelverket inte motiverar den skadeståndsskyldige att bidra med, vad som kan upplevas, som sin del av betalningen. Det har både inom doktrin och statliga utredningar uppmanats till särskilda insatser för att reformera reglerna om det solidariska skadeståndsansvaret.⁽⁴⁾ Ingen av dessa utredningar eller förslag har handlat om problematiken kring minderårigas solidariska ansvar. Syftet med denna hemställan är att lagstiftaren ska ta ställning till gruppen minderåriga och deras skyddsvärda intressen i den aktuella frågan istället för att utreda solidaransvarets vara eller icke vara i stort.

Samhällsekonomiska aspekter

Kronofogdemyndigheten bedömer, utifrån sin hantering, att det är mindre vanligt att en minderårig som åläggs att betala för hela gruppens skadeståndsansvar faktiskt tar det ansvaret. En naturlig förklaring till det är att dömda minderåriga i de flesta fall inte har ekonomiska resurser att själva stå för hela gruppens solidariska skadeståndsansvar. De flesta väljer helt enkelt att låta bli att betala överhuvudtaget, även om de kanske hade kunnat betala "sin del" av skadeståndet om delat ansvar hade utdömts. Detta innebär i praktiken att staten genom Brottsoffermyndigheten ändå måste gå in och ersätta brottsoffret.

För brottsoffren som kollektiv och även för staten/samhället torde förslaget innebära ekonomiska fördelar. Det går dock inte helt att bortse från att enskilda brottsoffer kan riskera att inte få ut lika höga skadeståndsbelopp som han eller hon skulle ha fått med nuvarande ordning. Detta gäller om hela skadeståndsbeloppet skulle ha kunnat erhållas av en av de skadeståndsskyldiga. Genom att tillämpa en skälighetsbedömning torde risken kunna begränsas.

Skadestånd kan upplevas som en mer kännbar konsekvens av en brottslig handling jämfört med straffet. Rör det sig om förhållandevis stora skadeståndsbelopp som en minderårig åläggs att betala, kan skadeståndskravet allvarligt försvåra möjligheterna att anpassa sig till ett väl fungerande vuxenliv i framtiden. Ett straff har oftast en tidsgräns medan en skadeståndsskuld kan finnas kvar hur länge som helst om den inte betalas. Vi ställer oss mycket tveksamma till att en sådan ordning främjar återanpassningen till ett normalt fungerande vuxenliv.

Den eller de minderåriga som i förekommande fall betalar hela gruppens solidariska skadeståndsansvar kan regressvis framställa krav mot övriga skadevållare. Risken med vad lagen har att erbjuda minderåriga som gör rätt för sig, är att de uppmanas till en fortsatt beroenderelation till de andra i gruppen som de tillsammans begått brott med. Vi är tveksamma till om detta är lämpligt ur ett brottsförebyggande syfte. Enligt vår uppfattning bör samhället istället uppmuntra försök att bryta banden mellan de minderåriga skadevållarna inför deras kommande vuxenliv.

Noter

(1) Dufwa Bill W., Flera skadeståndsskyldiga, Juristförlaget 1993, del I nr 15

(2) Professor Bill Dufwa har tex. föreslagit att det i 6 kap. 4 § bör läggas till en mening av lydelse "Ansvaret kan dock i stället fördelas direkt mellan de skadeståndsskyldiga efter vad som är skäligt, om särskilda skäl påkallar detta". Vårt förslag riktar sig på att solidaransvaret ska upphöra för att övergå till delat ansvar endast för personer under 18 år.

(3) I SOU 2004:122 sidan 636 förekommer ett liknande förslag med den skillnaden att åldern för att undkomma solidariskt ansvar skulle vara 21 år men att det skulle vara fritt fram för domstolen att göra ett skälighetsprövning för att delat ansvar ska

gälla.

(4) Se bl.a. SOU 2002:1 sidan 25, SOU 2004:122 sidan 636, samt Dufwa Bill W., Flera skadeståndsskyldiga, Juristförlaget 1993, del I nr 15

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Folksam, Hemförsäkring - ansvarsförsäkring

LU 1975:16

Länsförsäkringar, Hemförsäkring – ansvarsförsäkring

Länsförsäkringar, Allmänna bestämmelser

NJA II 1991 s. 497 f.

Prop. 1972:5 med förslag till skadeståndslag m.m.

Prop. 1975:12 med förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207) m.m.

Prop. 1990/91:58 om psykiatrisk tvångsvård m.m.

Prop. 2003/04:150 Ny försäkringsavtalslag

Regressöverenskommelse (RÖ), för skador inträffade från och med den 1 juli 2005, Försäkringsförbundet

SFS 1927:77, Gamla Försäkringsavtalslagen

SFS 1936:81, Skuldebrevslagen

SFS 1972:207, Skadeståndslagen

SFS 2005:104, Försäkringsavtalslagen

SFS 2010:110, Socialförsäkringsbalken

Skrivelse från Barnombudsmannen och Kronofogdemyndigheten till Justitiedepartementet, 14 mars 2011, Förslag till ändring i 6 kap. 4 § Skadeståndslagen (1972:207)

SOU 1975:103 Försäkringsgivares regressrätt m.m.

SOU 2002:1 Samordning och regress. Ersättning vid personskada

SOU 2004:122 Ingripanden mot unga lagöverträdare

<http://www.svenskforsakring.se/Huvudmeny/Fakta--Statistik/Forsakringens-roll-i-samhallet/Undersidor/Forsakringar-i-Sverige/>, publicerad 2013-05-03.
Svensk Försäkring 2013-08-01

Litteratur

Bengtsson, Bertil, Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv, Stockholm, 1962

Bengtsson, Bertil, Om jämkning av skadestånd, Stockholm, 1982

Bengtsson, Bertil, Försäkringsavtalsrätt, uppl. 2, Stockholm 2010

Bengtsson, Bertil, Strömbäck, Erland, Skadeståndslagen, en kommentar, uppl. 4, Stockholm, 2011

Dahlman, Christian, Konkurrerande culpakriterier, Lund, 2000

Dufwa, Bill W., Flera skadeståndsskyldiga del I-III, Stockholm, 1993

Hellner, Jan, Radetzki, Marcus, Skadeståndsrätt, uppl. 8, Stockholm, 2010

Jareborg, Nils, Uppsåt och oaktsamhet, uppl. 2, Uppsala, 1986

Karlgren, Hjalmar, Skadeståndsrätt, uppl. 5, Stockholm, 1972

Lehrberg, Bert, Praktisk juridisk metod, uppl. 4, Uppsala, 2001

Mellqvist, Mikael, Persson, Ingemar, Fordran & Skuld, uppl. 9, Uppsala, 2011

Strömbäck, Erland, Jämknings av skadestånd vid uppsåtliga brott, JT 1990/91 s. 453

Rättsfallsförteckning

Nytt juridiskt arkiv

NJA 1931 s. 7

NJA 1937 s. 264

NJA 1941 s. 661

NJA 1942 s. 11

NJA 1950 s. 650

NJA1961 s. 425

NJA 1968 s. 387

NJA 1976 s. 121

NJA 1977 s. 186

NJA 1979 s. 773

NJA 1980 s. 670

NJA 1985 s. 269

NJA 1988 s. 226

NJA 1990 s. 196

NJA 1992 s. 740

NJA 1993 s. 149

NJA 1993 s. 727

NJA 2001 s. 234

Rättsfall från hovrätterna

RH 2001:38